Спорт

Футбол, фанатал ва фашистал...

4

форум

Кидаго кьвагьдолел рукIинчIого, экономикаги цебетIезабизе ккола

ЗАКИР МухIамадов

5

РекIеда бугеб кагътиде

Макьастlе нух къокълъулеб къагIида къагIида

ХIАМЗАТ ДарбишхIажиев

7

Миллат

ДУЦА КЪУВАТАЛЪЕ РОРХУГЕ КВЕРАЛ, КУМЕКИН АХIДОЛЕБ БУГО МИСКИНЛЪИ

Р. ХIамзатов

№8 (8) 29 июль 2011 сон МАГIАРУЛАЗУЛ ГАЗЕТА

Миллаталъул къадру хъулухъалъ борцунаро

Рамазан ГIабдулатIиповасулгун гьаб гара-чIвари гьабиялъе гIиллалъун ккана цохIо гьев машгьурав политик вукIин гуреб, дагьаб цебегIан Дагъистаналъул гражданазул Союзалъ Пачалихъияб Думаялде рихьизарурал кандидатазда гъорлъ гьесул цIар рехсей. Гьелда тIадеги республикаялъул президентас гьесул каранда «За заслуги перед республикой» абураб орден бана. Кин ккараб тIалъиялда данде чIарал жамгIиял гIуцIабазулги, живго президентасулги Р.ГIабдулатIиповасул рахъалъ гIаммаб пикру. Пемерисеб мехалда гьеб тIалъиялъул ва халкъалъул гIаксияб букIунеб мехалда. Рамазаница жавабал кьолел руго улкаялъулги республикаялъулги, живго ГIабдулатIиповасул гIумруялда ва политикияб хIаракаталда хурхун, «Миллат» газеталъ лъурал санагIат гьечIел суалазе. Гара-чIвари гьабуна МухIамад БисавгIалиевас.

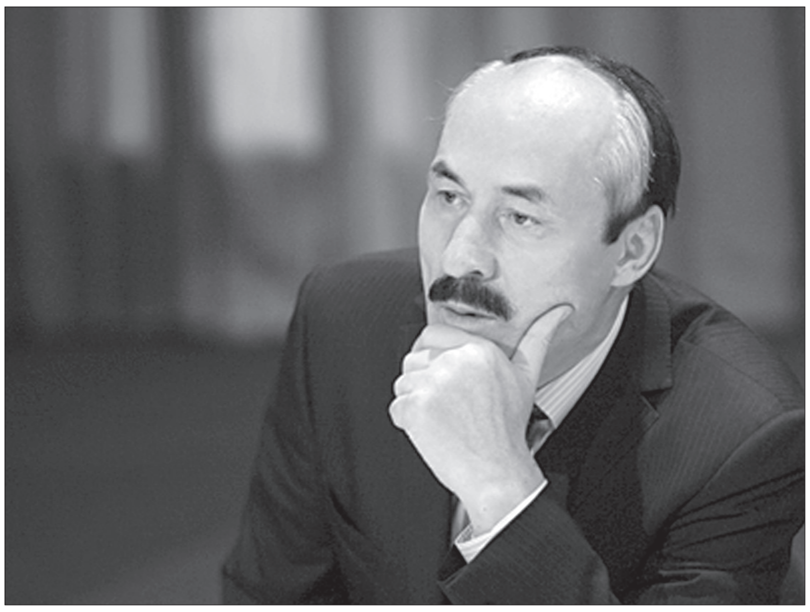

- Рамазан, мун гражданазул союзалъ Россиялъул парламенталде вихьизави кин дуца къабул гьабураб, къеркьезе вугищ мандаталъе гIоло?

- Къеркьезе дун гьечIо, дица хIурмат гьабула Гражданазул Союзалъул ва дир рахъалъ халкъалъул бугеб пикруялъул, гьебго пикру буго республикаялъул президентасулги. Дица гьесдаги, Москваялдаги абуна жакъа дун Дагъисталъе ва улкаялъе хIажатавлъун вихьулев ватани парламенталда, дун хIадурарав вуго гьеб тIаде босизе. ВатичIони, лъидего дагIбаги гьечIо, дун Россиялъул парламенталда вукIана анцIго соналъ ва лъабго болжалалда, гьелъухъ баркала буго дун вищаразе. Жакъа дир хIалбихьи хIажат батани хIадур вуго гьеб ишалъеги.

⇨2

редакторасул калам

Дунял гьетIун буго

Рогьоги гьунарги цого гьакида

Дида цо магIарулав дандчIвана Краснодаралда васас такъсир гьабун, гьев туснахъалъуса вахъи чурулев ресторалда. Лъабкъойилъе сонал рахъарав чияс, расги нечечIого бицунеб букIана васасул такъсиралъул ва жинца кьураб ришваталъул хIакъалъулъ столалда нахъа гIодор чIаразе. Гьесда гьикъулебги букIинчIо гьелъул рахъалъ, бицунеб букIана кIудияб гьунар васас гьабураб гIадин.

- Воре гIолохъаби, эбел гIодайги гьаб дунялалъул, васасда тIадги хвезабичIони сундуе данде гьабураб дица гIарац – ян абулеб букIана гьев живго магIарулав вукIиналдаги, бихьинчи вукIиналдаги щаклъи гьечIев чияс. ТIокIабги ахIмакъаб рухIчIаголъи дида ахирал соназда бихьун батиларо. Лъица гъосда бичIчIизабураб гьеб рогьояб иш гьунар бугин, киб гъосие тарбия щвараб? Школалъ гьеб малъуларо, магIарул гIадаталда гьедигIан инжитаб такъсир васас гьабу-

Лъабкъойилъе сонал рахъарав чияс, расги нечечIого бицунеб букIана васасул такъсиралъул ва жинца кьураб ришваталъул хIакъалъулъ столалда нахъа гIодор чIаразе.

рав эмен годекIаниве вахъизе кIоларо, къватIиб улкабаздаги дида рагIичIо рогьо гьунарлъун рикIкIунеб бакI. Гъосул васас гьабураб такъсир гьаниб кагътида хъвазе нечолев вуго дун, дос кIалалда полоп ккун бицунеб букIана. Столалда нахъа вугев ункъго чиясул цонигияс абичIо гьеб инжитаб, гIадан нечезе кколеб иш бугин. Гьелъул гIаксалда, гъов ясалда хIал гьабун, туснахъалъув ккарав вас эркен гьавурасул рахъалъ рорхулел рукIана лълъарал. Гьел чагIигун ватIалъарабго дун пашманал пикрабаз кверде восанин абуни гьереси букIина. ВосичIо. Дун эркенго квана - гьекъана гьел чагIигун ва щибниги ккечIеб гIадин ватIалъана гьеб инжитаб горсвериялдаса. Ругьунлъун гьелда, гIадамал ругеб хIалалда къабул гьарулел руго нилъе-

ца. Дица абичIо гъосда гьеб инжитаб лъугьа-бахъин бугин, амма гьев чиясул рахъалъ лълъарги борхичIо. Щибниги гIажаибаб жо ккечIеб гIадин кьижизе ана дун доб сордоялъ. Дун гьитIинаб мехалдаги гьеб иш рогьо букIана. Лъимал кIудиял гIелалде киредай нилъ ккела?

ЛъангутIиялъул рецц бугеб мацI

Нижер газеталъул хIалтIухъабазда гьоркьоб ккун буго дагIба газеталда бахъараб макъалаялда тIаса. Цо хIалтIухъаналъ абун буго дур макъалаялъул мацI лъикIаб гьечIин, данде жаваб кьун буго дур гIурус мацIалдаса, дир авар мацI лъикIаб бугин. Авар мацI лъангутIиялдаса чIухIи буго макъалаялъул авторасе, гIурус лъаларин абураб рагIи хIехьезе цIакъ захIмалъана журналисталъе. Дица гIажаиблъи гьабуна гьеб дагIбаялда. Дунялалда бугодай цойги мацI, авар гурони, жибго лъангутIиялъул рецц бугеб. Дихъе вачIана цо магIарулав «Миллат» газеталда бахъараб С.ГIумахановасул интервью гIурусалде бусси-набеян. Гьеб щаян гьикъидал, авар мацIалда жаваб кьуна жинда мацI лъикI лъаларин. Телефоналъул звонок бачIун кIалъалев гьес бицунеб гIурус мацI рагIарабго, дун гIурусазда гурхIана. Аварабги кIочарав, гIурусабги лъаларев цIалдолев ватана гьев.

Живгоги вугоан бацIцIадго авар мацI бицунеб Гьизилюрт районалъул ЧIикIаб росулъа.

Коррупциялде свераб антикоррупция

Дагъистаналда цо къапилаялъ гIуцIун рагIула коррупциялда данде рагъ балеб комиссия лъаларо, комитет лъаларо, цо гIуцIи.

АнцIила щуазарго тIад ярагъ барав чи вугеб МВДялдаги кIвечIеб, прокуратура, суд, Счетная Палата, КРУ, президентасул финансовое управлениялдаги кIвечIеб гьеб, къвалакь кагъталги ккун терелев чанго чиясда кин кIвелеб? Лъица телел гьел финансазда ва ревизиябазда аскIор къазе?

Чанго къоялъ цебе гьеб гIуцIиялъул рахъалъ хабар ккедал цо гьудулас абуна, бугила гьединаб гIуцIи, хIалтIулебги бугила, амма гьеб къеркьеялъулъ гIахьаллъизе бокьарал чагIазе гьелъул председателас «Антикоррупционный комитет» абун тIад хъвараб удостоверениял ричулел ругила 5 азарго гъурщиде.

ГIажаибаб гIуцIи буго, коррупциягун къеркьезеги ракIалда бугеб, гьелъие кьучIги ришваталъул лъураб.

Рогьалилъ кьвагьи

Июлалъул 27 абилеб къоялъул сардилъ, сагIат 8 тIубарабго Манташевасул цIаралда бугеб къотIнов щалали чIезаризе кIвечIел чагIаз нахъасанги речIчIун чIвана республикаялъул президентасул пресс–хъулухъалъул нухмалъулев Гьарун Къурбанов.

Жиндирго хъулухъалъулаб автомашинаялда аскIове Къурбанов вачIунаго ВАЗ 2114 маркаялъул машинаялда рачIарал чагIаз кьвагьи лъуна Къурбановасда ва гьесул шоферасда. Гь.Къурбанов гьеб бакIалдаго хвана, щварал ругъназул хIасилалда. Гьарун Къурбанов чIвай цIехрехалъул хIалтIухъабаз бухьинабулеб буго аслияб къагIидаялда гьесул профессионалияб хъулухъалда. Гь.Къурбанов цевехун миллиял гьоркьорлъабазул министрлъун вугеб мехалда ва цIияб хъулухъалда рагьун цеве вахъунаан динияб экстремизмалда ва терроризмалда хурхарал суалазда тIаса.

Дагьаб цебегIан тIобитIараб гражданазул общество ва инсанасул ихтиярал цIуниялда хурхун гIуцIараб президентасул советалъул данделъиялда Гь.Къурбановасул ва журналист Надира ГIисаевалъул бахIс ккун букIана вагьабизмалда хурхараб законалда тIаса. Къурбановас гьеб закон хIалтIулареблъун рикIкIана, кIалъаязул хIасилалда гьес кидаго рахъ кколаан пачалихъалъул ва законазул. ЦIех-рехалъул аслияб пикру гьелде бусараб буго.

Миллаталъул къадру хъулухъалъ борцунаро

— Доб парламентгун жакъасеб данде кквезе бегьуларелъул, I990 абилел соназда улкаялъул политикияб аренаялде рачlана халкъ хадуб цlан бажарулел, чlагоял гlадамал. Дуегоги рес щвана федералияб даражаялда цlар тасдикъ гьабизе рагьараб политикаялда ва парламенталъул трибунаялъул кумекалдалъун. Жакъа гьезда гъорлъ вуцlцlун чlун кнопкаби мерхьулев ГlабдулатIипов кин къабул гьавилев гlадамаз?

— Доб парламенталъулгун жакъаселъул механизмаби ва хlалтlи тlубанго батlияб буго. I990 абилел соназда дагьавниги чlагояв депутат, личность хlисабалда вукlана тlубараб партиялъун. Дун вукlана Россиялъул парламентаризмалъул байбихьуда. Дол соназда парламенталда жаниб «Регионы России» партия гlуцlаразул цоявлъун вукlана…

— Олег Морозовгун…

— Морозов ва Владимир Медведевгун цадахъ гlуцlана. Щуго соналъ вукlана ПАСЕялда (Парламентская Ассамблея Совета Европы) Россиялъул вакиллъун, гьенибги партиязул вакиллъи букlуна пачалихъал батlи-батlиял ругониги. Гьединлъидал жакъасеб парламентги дие цlияб бакlлъун букlинаро.

— «Парламент – дискуссиязул бакl гуро» - ян абулев спикерги гьечlищха жакъасеб Россиялъул?

— Гьел рагlабаздеги рикlаризе ккеларо, гьеб нужер журналистазул къагlида буго. Гъалатl ккун батила гьесул, гьеб кколарев чи вукlунарелъул.

— Мун гьеб парламенталде президентасгун данд бачlого ине бегьуларищ, мун цониги нухалда республикаялъул нухмалъулезгун данд бачlого инчlин депутатлъун рикlкlунеб буго цlалдолез ва дур кидаго гьезулгун рекъел цlунараб политика рекlее гlолеб гьечlо гlадамазе…

— Гьел дуца абулел цlалдолезда тlубан хlакъикъат лъалеб гьечlо. I993 соналъ федералияб Собраниялде унаго дун республикаялъул кlиго нухмалъулесда данде вукlана рищиязда, Мухlамадгlали Мухlамадовасда ва Мухlу Гlалиевасда. Гlезегlан хlалуцарал рищиял рукlана ва дун бергьана гьенив. Гьелдаго цадахъ Россиялъул парламенталда Дагъистаналда ва регионазда хурхарал суалазулъ гlезегlан хъачlал кlалъаял рукlана дир принципиалиял суалазулъ. Нужеца бицунелъул гlаксалда, дида гlайиб чlвалаан парламенталда цlикlкlун витlарав ва хъачlго кlалъалев депутат хlисабалда. Дун цlикlкlун рагьарав вугин абулел экспертазулги, хlакимзабазул рахъ кколев вугин рикlкlунел цlалдолезулги пикруялъулъ ратила ритlарал бакlалги. Масала, дун киданиги къеркьечlо республикаялъул нухмалъулелгун Москваялдаса, дир хъулухъаздаса пайда босун. Республикаялъул нухмалъулезул гlунгутlаби дица къватlир чlвана ва критика гьабуна гьанив Дагъистаналдеги вачlун, рагьун абулаан прессаялдаса. Дол соназда нухмалъуда ругел чагlиги рукlана пачалихъияб бичlчlиялъул ва кlудияб масштабалъул чагlи. Гьесдехун кинаб бербалагьи батаниги, М.Мухlамадовасул букlана пачалихъалъулаб бичlчlи, дица критика гьабуниги гьес дие кумекги гьабуна политикаялъулъ, дир критикаги къабул гьабулаан. Гьаб сагlаталда гlумруялъул ва политикаялъул хlалбихьиги кьочlое босун, дие рекъон букlинаро I990 абилел соназул ГlабдулатIипов такрар гьавизе. Дун вукlине ккола гьабсагlат ракълил ва цолъиялъул нух балагьулевлъун. Рекъел ва цолъи балагьулеб республикаялда вугев хlакимасда берцин вихьизе гуреб, жибго Дагъистан цолъиялъе ва цебетlеялъе.

— Дуца чанцlул жаваб кьун бataniги тlад буссунеб буго гьаб суал. I993 абилеб соналъул октябралъул лъугьа-бахъинал. Мун тlаде гlарада балеб парламенталдаса,цадахъ рукlарал депутатлги тун, нахъе анин хъвалеб буго татаразул депутат Р. Мухамадиевас, гьебго жо хъвана Александр Хинштейница ва «Черновик» газеталда букlараб «Внесезонное обострение» макъалаялда. Кинаб букlараб хlакъикъат?

— Дун вукlана гьеб кризисалда кьуричlого Россиялъул конституциялъул рахъ ккун чlараздаса цояв. Гьел лъугьа-бахъиназдаса хадув прокуратураялде ахlарав дида цебе суал лъуна , мун вукlанин Россиялъул халкъазде парламент цlунизе рахъаян ахlи ва хитlаб хъваразул цоявин.Гьеб гьедин букlана, дун дол къоязда вукlана парламенталда жанив, доб сордоялъ букlана регионазулгун совещание Конституционный судалда, гьеб лъугlана сардилъ сагlат анцlила кlигоялда. Гьениса дун ана Конституционный судалъул член Хlадис Хlажиевгун, гьев нилъеда аскlов вуго гьикъе божун ватичlони. Дун парламенталде щвезавизе гьев вачlунаго Арбаталда ратана БТРал ва нух

Россиялъул парламент. Жеги ракълида ругеб заман

гьечlоан гьенибе ва дун ана рокъове, къоял гlун рукlана гьениве щвечlого. Радал дун кlалъана Хасбулатовасул заместитель Воронинихъе. Дун киве вачlинев парламенталдейищ, ялъуни Святоданиловский монастыралда гара-чlварияздейищ иневин. Гьенир патриархгун цадахъ унел рукlана гарачlвариял. Гьев ахlдезе лъугьана, кинаб парламент, гьанир гlарадаби кьвагьулел ругоян. Дун ана витlун парламент бугеб рахъалдехун, кьвагьи лъолеб букlана, щибаб залпалдаса хадуб ралагьараз хъат чlвалеб бугоан…

— Кьвагьи лъеялъул рахъ ккунищ?

— Кьвагьи лъеялъул рахъ ккун, гьелда гlажаиблъи гьабуна дицаги. Парламент бугеб рахъалдехун ине нух букlинчlо ва дун ана гьенив аскlов вугев нилъер ракьцояв художник Дибир Израгlиловасул мастерскаялде. Гьесда лъугьа-бахъиназул лъалеб жо батичlо ва дица холсталда бахъана гьеб къоялъ сурат, абстракция «Плачущая Россия». Гьес тlамуна дун бахъизе квешавго художник вугониги.

— Р. Мухамадиевас бицунеб щибха, гьеб кин бичlчlилеб?

— Мухамадиев вукlана дида данде Верховный Советалъул председателасул заместительлъиялде рищиязда, къуна гьенив, хадув миллияб Палатаялъул председателлъиялде, гьенивги къуна. Гьеб жоялда тlаса лъугьине кlоларого вуго. Гьел гlадамаз бицунел жал дир рахъалъ гуро ругел, жидерго рахъалъ. Жидерго хlинкъиялъулги гlисинлъиялъулги бицунеб буго гьез.

— Хасбулатовгун дандчlванищ мун гьел лъугьа-бахъиназдаса хадув?

— Дандчlвана, гъов къватlиве вачlун хадув дун гъосухъе рокъове щвана.

— А.Хинштейница тlехьалда хъвалеб буго, гьел лъугьа-бахъиназул хlасилазда кьунин дуе хlукуматалда Ельциница кlудиял хъулухъалин, парламентги тун жидерго рахъалде вачlиналъухъ…

— Дир позиция букlана парламенталъул рахъ ккураб. Гьел лъугьа-бахъиназде щвезегlан дун ахlун вукlана Ельциница ва абуна. Мун дида данде чlараб политика гьабулев вугониги, дица мун рикlкlунин лъай бугев чилъун ва мун хlажат вугин я президентасул кумекчилъун, яги администрациялъул бетlерасул заместителлъунин. Дица инкар гьабуна гьеб хъулухъалдаса ва абуна Ельцинида гьеб битlун гьечlин, дагьабниги чlаголъи бугел чагlи духъего рачин. Гьелъ цlикlкlинабулеб букlана парламенталъул дандечlей. Дун хъулухъалде вищун вукlана Палатаялъ, Хасбулатовас Ельциница витlун, дун вахъизе хlалбихьараб мехалдаги дун палатаялъ виччачlо вахъизе. Депутат Исаков вахъун вукlана, Расул Микагlиловасул ва Носовецил хlаракаталъул хlасил ккечlо дун нахъе вахъизе. Ельцинилгун къотlаби гьаруни дун президентасул администрациялда хъулухъалда вукlинаан гьел лъугьа - бахъинал ккезегlанго. Ельцингун кlалъан хадуб 90 проценталъ дун ракl чlарав вукlана парламенталъул роспуск букlиналда, амма дир рахъ ккураб Палатаги парламентги тун дун нахъе инчlо.

— Бокьараб политикаялъул мурадлъун букlуна кlудияб хъулухъалде вахи, дуца чанго нухалъ лъаялдаса, тlад руссине ккелелъул кида руссаниги рищиязде. Жакъа президент Д.Медведевасул ва В.Путинил рагlабалъ борчlулеб буго гьединаб пикру – рищулеб къагlидаялде тlад руссине ккеялъул.

— М.Мухlамадовасул кандидатура президентлъун бихьизабурабго киназго цо кlалдиса гlадин рахъ ккуна гьесул, мунги вукlана гьезда гъорлъ. Батlияв чиясул цlар кьун букlарабани щиб абилаан нужеца, вукlинчlищ гьесдаса мустахlикъав чи кандидатазда гъорлъ, кигlанисеб къадаралъ ракlракlалъ гьабулеб кlалъай букlана гьеб ГlабдулатIиповасул рахъалдаса?

— Мустахlикъал чагlи гьел сияхlазде ккунцин рукlинчlо. Гьенир рехсаразда гъорлъ гьев мустахlикъавлъун вихьана гlемерисезда Мухlамадгlали Мухlамадовасул вас вукlиналъ…

— Мухlамагlалил вас вукlин гlемерисез рикlкlунеб буго гьев вищизе бегьунгутlиялъе гlиллалъун, халкъалъулгун нужер гьеб рахъалъ тlубанго батlияб пикру буго

— Мухlамагlалил вас вукlиналъ гьев гlуна нухмалъиялъул ахlвалхlалалда. Мухlамагlалидехун кинаб пикру батаниги, гьесда кlвана республика цlунизе, гьес гlезегlан таваккалго цlунана республикаялъул позициял федералияб даражаялда гьеб хlажатаб мехалъ.

— Дида рагlулеб бакlалдаса бицунеб буго цохlого хабар халкъалъ. Лъай бугев гlадав чиги вугин, вихьизе лага- черхги бугин, цохlо гьадав Мухlамагlалил вас вукlинчlеваниян

— Мухlамагlалил вас вукlинчlевани гьесул президентлъун вахъизе рес цогидазулгун бащдаб букlинаан. Гьелъ кумек гьабуна гьесие президентлъун вахъизе. Щивасул батила жиндирго пикру Мухlамагlалида хурхун, дирги буго гьеб. Нилъеда лъаларо гьесул бакlалда рукlаралани нилъеца щиб гьабизе букlарабали дол соназда.

— Дагьаб мухlканго абуни, кинаб къимат кьолеб дуца Мухlу Гlалиевасул нухмалъиялъе?

- Бокьун гьечlо дие Мухlуе къимат кьезе. Цо анекдот буго гьадинаб, советияб заманалда цояс листовкаби реххулел рукlун руго, гьел рукlун руго чlорогоял, хъвай-хъвагlаял гьечlел, гьелъул магlна щибан гьикъарабго абун буго, гьадинги кинабго лъалеб бугин щибизе хъвадарунин. Мухlуе къимат кьезе хlажалъи бихьуларо жакъа. Хъулухъалдаса арал чагlазул хlурмат цlунизе ккола кинал гьел ратаниги.

дун киданиги къеркьечlо республикаялъул нухмалъулелгун Москваялдаса, дир хъулухъаздаса пайда босун. Республикаялъул нухмалъулезул гlунгутlаби дица къватlир чlвана ва критика гьабуна гьанив Дагъистаналдеги вачlун, рагьун абулаан прессаялдаса.

— Бокьараб политикаялъул мурадлъун букlуна кlудияб хъулухъалде вахи, дуца чанго нухалъ лъазабуна Дагъистаналъе нухмалъизе хlадур вугин, гьелъул хlасил ккечlо, сундулъ букlараб гlилла?

— Дица анкьго соналъ такрар гьабуна цого жо – тlолго халкъалъул рищиял тlоритlичlого дун республикаялъул нухмалъуда вачlине гьечlин, вачlун хlажатги букlинчlо хасал къокъабазе хъулухъ гьабулеб тlалъи дие. Тlолго халкъалъ президент вищулеб къагlида гьабурабго дун къватlив вахъана Хl. Махlачевгун цадахъ халкъгун дандчlвазе, гьеб букlана 2005 абилеб сон, бащдаб лъагlалидаса законги хисун байбихьана Москваялъ рихьизаризе.

— Махlачевгун щай вахъарав, нуж батlи – батlияб хасияталъул политикал. Платонгун мунги Калашниковгун довги кин къабул гьаризе рукlарал халкъалъ?

— Дун Махlачевгун вахъана гьесул гурони бихьинчилъи гlечlого цадахъ цеве вахъизе, нижер рищиязул финишалде гьабизе кколеб жоялъул хlисабал рукlана, гьанже гьелъул бицун пайда щиб.

— Дуца кинаб къимат кьолеб Кремлиялъ президент вихьизавулеб къагlидаялъе?

— Доб периодалда гьеб хlажат букlун батила. Амма тlолго халкъалъул рищиязде тlад руссичlого рес гьечlо. Кигlан гьеб халат бахъаниги, гьедигlан рикlкlалъизе руго нилъ цивилизациялдаса ва демократияб нухмалъи

- Гьав жакъасесул, М.Мухlамадовасул рахъалъ щиб абилеб, кlолеб бугищ гьесда хlалтlи гьабизе?

- Гьасие хlажат буго халкъалъулгун диалог. Съезд кlудияб ва кlвар бугеб лъугьа-бахъин букlана, гьелдаго цадахъ хlажат буго гьенир лъурал суалал гlумруялде рахинариялда тlад хlалтlизе. Метер тlобитlулеб буго экономический форум, дида бихьана гьесул экономикияб программа, чlван къотlарал объекталги, болжалалги, гьел гlумруялде рахинариялъул схемабиги тасдикъ гьарурал. Хlажат буго миллатазде рикьичlого, гlаммаб пикруялда сверухъги цолъун дагъистаниял хlисабалда церетlеялда тlад хlалтlизе.

— Диргун гара-чlвари гьабурал чагlазул пикруялда президентас гъалатlал гьарун руго кадровияб политикаялъулъ, масала С. Гlумахановас абулеб буго анцlила щуго силовой структурабазда цониги аварав течlин, рукlаралги нахъе рахъанин. Гьелъул жакъасеб тlалъиялде цохlо диниябгун, социалияб гуреб националиябги дандечlейги букlинин. Битlун бугищ

гьеб пикру, дуца щиб абилеб гьелда хурхун?

— Дун кIалъана президентгун гьеб темаялда, гьес ракI- ракIалъ абулеб буго профессионалиял кадраби гIолел гьечIин республикаялдаян. МухIамадгIали МухIамадовас цIакъ мухIканго рекъезабулаан гьеб рахъалъ хIалтIи, конституциялда данде кколарел миллиял округалцин гьарун рукIана щибаб миллаталъул вакиллъи цIунизе. Жакъасев президентасдаги бичIчIулеб буго гьеб, дида ккола гьеб бугин заманалъул масъалайин. Дун кIалъазе вуго гъосда гьеб миллатазул вакиллъи цIуниялъул ва аварал хъулухъалда теялъул суалалда. Гьеб диеялдаса гъосие жиндиего кIвар бугеб суал буго. Гьеб буго кадровияб кризисалъул гIаммаб масъала. Нилъ, аварал кIудияб миллат батани, гIисинлъизе бегьуларо. Гьеб миллаталъул язавги, гьелъул къадруги хъулухъчагIаздалъун борцуларо. Руго Москваялдаса президентасда гьикъичIего тIамулел хIужжабиги, гьеб рахъалъги кумек гьабизе ккола президентасе.

— Гьанже гьеб кIудияб ватIаналдаса гьитIиналде рачIинин. Дудаса дагъистаниял, магIарулал, районцоял чIухIула машгьурав политик вахъанин, дуца Россиялда бихьизабуна Дагъистан батIияб рахъалъ, гьаб гIицIго речIчIухъабазул ва рагъухъабазул улка гуреб, гIалимзабиги, поэталги, философалги гьанир рукIунеблъи. Гьелдаго цадахъ гIаммаб политика гуреб, дур чIван къотIараб кумек батулеб гьечIо миллаталъе, районалъе, дур гIагарлиялъецин. ЛъаратIа районалде руго квешал нухал, ток кидаго букIунаро, 98 проценталде гIагарун дотацияз хьихьун буго район. Масала ХI. ХIамзатовас магIарухъе чанго миллиард гIарац хвезабун бахъулеб буго нух. Дур ва дур гьудулзабун хутIарал политиказ щиб бугеб магIарулазе гьабураб жо?

— ХутIаразул жаваб дица кьоларо, бицина дирго рахъалъ. I990 абилел соназа кIудияб масъалалъун халкъалъе букIана транспорт. Дица пачалихъалъул бюджеталдаса гIарац биччазабун кьезабун букIана 105 автобус. Дир букIана лъикIаб гьуинлъи киналго атодоралъул нухмалъулезулгун, биччазабулаан гIарац федералияб централдаса, цIакъ гIемер хIалтIи гьабуна нухазе, хасго мугIрузул районазда. Медицинаялъул рахъалъ, дол соназда дефицит букIунаан дарабазул, министрлъун вукIарав И.Ибрагьимовасда гьикъизе бегьила кигIан дараби ричазаруралали. Гьесда хадув вачIарав Ильяс Мамаевас абуна дида цо нухалъ, гIемерал дараби хванин жив вачIарабго срок лъугIун складазда. Запас чIезабун букIана. Дир инициативаялдалъун къабул гьабун букIана закон росабазда бюджеталъул хIалтIухъабазе тIаде гIарцул процент кьолеб. Гьеб буго щибаб рукъалъе щвараб хайир дидаса. Федералияб политикаялъулъ дун вукIана федеративияб гIуцIиялъул конституциялда тIад хIалтIун, дица гIуцIизабуна миллиял гьоркьорлъабазул министерство. АнцI- анцI законал къабул гьаруна, дида хадур рукIараз щиб гьабурабали гьикъе законал рахъиялъул суалазулъ. Дида бажарараб хIалтIи ракI бацIцIадго гьабуна.

— Гьелде дагIба гьечIо лъилниги, мун хутIараздаса машгьурав ва лъай бугев депутат вукIиналда. Суал буго гьадинаб. Араб соналъ рукIана ЛъаратIа районалда хIалуцарал рищиял Шамиль Расуловасда ва СултIан Ибрагьимовасда гьоркьор. Доба битIеялъул хIужжацин ккана. Щукру гьабизе ккола кIудияб къалудаса рорчIиялъухъ. Щай гьеб питна къотIизабизе тумав Ризван Къурбанов вачIине кколев нилъер районалде, мун кIиябго рахъалъ къабул гьавулев машгьурав чи, щай районги, кандидаталги гьеб питналде ккезе тарал?

— Дица кидаго рикIкIунаан я районалда, я Дагъистаналда цо хасал къокъабазул разборказда гьоркьов дун вукIине кколарин. Гьелдаго цадахъ, киданиги чIечIо дун гьел лъугьа - бахъиназдаса рикIкIад. Районалъул бетIерлъун Шамиль Расулов унеб мехалда ГI.Шейховгун, Шейховас кандидатура бахъулеб букIана дица гьарун, Шамиль лъугьана жинца хIалтIи гьабизе бугин, хъизан-рукъги бачун магIарухъ вукIинин. Дица абуна айин рищиялзде, халкъалъ вищарас биччайин хIалтIи гьабизе. Гьал рищиязда гьебго жо такрарлъана, тIоцеве дихъе вачIана СултIан жиндирго сверухълъигун, кандидатура лъолеб бугин. Дие гъов рекIее гIола спортсмен ва гIадан хIисабалда, кандидатураялъул бицарабго дица абуна цояв дзюдоист вугин, цояв боксер вугин, гьениб батIалъиго бихьуларин. Дица гьезда абуна цадахъ президентасухъеги ун нужее кIиясего хIалтIи гьарилин гьаниб, районалде управленец виччаян. Гьел гIенеккичIо, жидеца гIадамазда абун бугин рищиязда унел ругин. Дица абуна гьезда нужер разборкаби МахIачхъалаялъул пляжалда гьарейин, гьел районалде рачугейин. Гьел лъугьа-бахъиназул заманалдаги дун кIалъалев вукIана премьер ГIабдулаев МухIамадгун, гьес витIана Ризван Къурбановги, дица дир вац Ражаб ва цоги гIолохъаби ритIана маслихIаталъе. Дун гьел лъугьа - бахъиназдаса рикIкIад вукIинчIо. Гьел лъугьа - бахъиназул жавабчилъи ва гIайиб буго кандидатура лъурав гьев кIиго чиясда, гьез кьезе ккола халкъалда цебе жавабги.

— Нилъ рачIана бигьаял суалазде. Расул ХIамзатовасул рагIаби руго чиновниказул гьудулзаби рукIунарин, начальникалгун цере хIалтIулел гурони абурал, мун рази вугищ ХIамзатовасул пикруялда?

— Кинабго бараб буго хасав чиясда ва гьесие щвараб тарбиялда. Масала дир гьудул вуго Хизри ШихсагIидов. 50 соналъ лъала ниж цоцада, медучилищеялда цIалулелдаса нахъе. Дун Мурманскиялда доцентлъун вугеб мехалда гьев вукIана Комсомолалъул секретарь, дол соназда саламатав хIаким. Щибниги хIакимлъиялъ гьесул хисараб жо букIинчIо. Дица цоял, медучилище, цогидал педучилищиялде цIализе росизе кумек гьабеян ритIарал чагIазе кумек гьабулаан гьес. Хадув дун Россиялъул тIалъиялда вачIарабгоги щибниги хисичIо училищеялда рукIарал гьоркьорлъабазул. Кинабго бараб буго живго инсанасда.

— Инсулгун дурги, лъимализулгун дурги гьоркьорлъабазулъ батIалъи бихьулищ дуда?

— Дир гьитIинав вас дир тIалабаздаса зигардизе лъугьараб мехалда абуна дида цо нухалъ. Дида макьилъ цеве тIамизе кIолароан дун эменгун кагътал хIалевин. Эмен цIакъго тIалабчилъи цIикIкIарав вукIана гьоркьорлъабазулъ, амма дир гIумруялъул магIналъун букIана гьев рази гьави ва эмен дидаса чIухIи. Гьанже заманаги, гIадамалги, тIалабалги хисун руго. Цо нухалъ васас чанго кроссовкаял росун, дица абуна гьосда, инсуда дие августалда росулаан кроссовкаби, дица гьел ретIунаан хадусеб август щвезегIан, гьел хисизе хьитал рукIинчIо дир. Дуца гьабулеб щибан гьикъидал гьос суал кьолеб буго дие, дур инсул щиб хъулухъ букIарабин, дица жаваб кьола сельсоветалъул председатель вукIанин, дир эмен вуго полномоченный посол, харж данде кквеян абула гьес.

— ЦIидаса гIумру гьабизе виччан вукIаравани щивлъун вукIинаан ГIабдулатIипов, нахъа тараб гIумруялъул хIисаб гьабун щиб хисизабилаан дуца гIумруялъул?

— ТIоцебесеб иргаялда тIалаб ва хIурмат гьабилаан эбел-инсул, санал арабго бичIчIулеб буго гьеб. Лъазарилаан къватIир улкабазул мацIал, чIужу ячилароан цо нухалда гурони, яльуни ячарайгун ватIалъилароан.

Дагъистан тун кивениги инароан, дир лъугьинаан лъикIав тохтир, мединституалда цIализе игIураб гIарац гьечIого ккана дун историялъул факультеталде ва политикаялде.

Гьединаб ккана къисмат, дие Аллагьас кьураб.

> **!** **Федералияб политикаялъулъ дун вукIана федеративияб гIуцIиялъул конституциялда тIад хIалтIун, дица гIуцIизабуна миллиял гьоркьорлъабазул министерство. АнцI- анцI законал къабул гьаруна, дида хадур рукIараз щиб гьабурабали гьикъе законал рахъиялъул суалазулъ.**

хасаб пикру

Мухlамад Хириясулаев

КIийиде бикьараб кочIол магIна

«ЗахIмат бихьичIого рахIат бокьарас, бекьичIого лъилъе нилъ гьечIого хур» - ан хъвана аваразул адабияталъул классик Инхоса ГIалихIажияс. Машгьураб кочIолъ лъурал рагIабазул магIна магIарулаз батIи-батIияб къагIидаялъ къабул гьабулеб буго жакъа. Цоял умумулго гIадин ахазухъ ва хурзабахъ хIалтIун бачIин гIезабулел, гIи-боцIи хьихьун гьелдаса пайда босулел, мугIалимзаби ратаниги, тохтирзаби ратаниги кIвахI гьечIого хIалтIун, хIалалаб харжги босун, бажараб куцалъ лъималазеги хъизаналъеги магIишат гIуцIулел руго.

Руго кверда махщел щварал устарзаби Аллагьасдасаги хIинкъичIого, хIукуматалдасаги нечечIого, жидер гьунарада рекъараб рикъзиги щун, щваралда гIейги гьабун гIумру тIамулел. Гьел руго унго-унгоял магIарулал. Умумаздасан жидер напсалъе, ирсалъе намус насиблъун батиялъ талихIаллъун дица рикIкIунел чагIи. Гьезул чIагоIлъиялъухъги, гьезул яхIалъухъги, хIалалаб бацIадаб рукIа-рахъиналъухъги балагьидал божилъи батула букIиниселде, халкъалъул хадусеб къисматалде. ГIелаз гIелазде мадиро гьабун кьолеб жолъидал букIунеб гIадамлъиги, захIмат хиралъиги, бахIарчилъиги. Гьаниб бахIарчилъи абураб рагIи рехсечIониги гIелаан букIараб. Амма дица бахIарчилъилъун рикIкIуна лъица щиб гьабуниги бегьулеб, пачалихъалъул рахъалъ хъаравуллъиялъул гIадлу хвараб, гIадамазул рахъалъ гIарац бугев чи, киса, кин гьеб щвараб цIехечIого, гьагъас гIадин гьабизе ккола магIишатин цIаруе гьелъие квербакъана кисан раккарали лъачIого, я лъай гурел, яги кверда махщел гьечIел цо-цо чагIи бечелъиялъ.

«Диеги щвезе бегьула гурии гьадинаб мал» абун бижана пикру магIарулазда гьоркьоб. Гьеб пикру гIатIидго тIибитIана гIолохъанаб гIелалда гьорлъ. Гьездаги бугеб гIайиб щиб, гIакълу малъизе тарал тухумалъул чIахIиязги гьебго нух бищун батани, тадбирги гIадлунизамги цIунизе тарал идарабиги ришватчилъиялъулги цIогьолги хьуцIилъе ккун рехулеб мехалда.

Киназго абулеб буго квешаб заман щванин нилъеда тIаде. ЦогIаги чияс пикру гьабулеб гьечIо гьеб квешлъиялъулъ жиндица бутIа лъолеб букIиналъул. Щивав хъулухъчиясе къваригIун буго киве, кинаб идараялде аниги, гьениб ришват кьечIого жиндир ишал тIуразе. Жинцаго босулеб ришват гьесги цогидазги рикIкIуна гIиси-бикьинаб ишлъун. Киназего къваригIун буго улкаялда гIадлу букIине. Гьелда данде чIарав чи дида жеги вихьичIо. Амма къанагIатги ватуларо щолел шагьаби рихарав чи. Гьединлъидал, добго горида жаниб бекерулеб гвангва гIадин руго жакъа нилъ.

Дунял бижаралдаса нахъе инсанас анищ гьабулеб буго жакъа къоялдаса метерисеб къоялъ къисмат лъикIаб букIинеб батилилан. Нилъги гьединго руго. Амма нилъеда кIочонеб буго захIматалда рекъараб рикъзиялде гIей гьабизе кколелъи, захIмат бихьичIого, хIарамго щвараб боцIуца хьуцIилъе цIалелъи, щивав чиясулги, тIубараб миллаталъулги ахир къадги къисмат гьединаб веццулеб, ахIмакъаб заманалда, рацIцIалъиги хIалаллъиги цIехон, гьебги цIунун, гьаб гIала-гьважаяб заманаялъ гIумру гьабизе кIвей, яхI цIунун хьвадизе бажари, бажараб куцалъ цин жиндирго, цинги жиндир тухумалъул, хадуб тIолабго миллаталъул къадру боржизабун хьвади. Жакъа нилъер гIун бачIунеб гIелалъ, хасго гIисинал магIарулаз жидедаса мисал босизе, жидедаса гIадамлъиялъулаб рагIи рагIизе, магIнаяб тарбия щвезе гьединал, захIмат бокьулел, лъикIлъиги сахаватлъиги бикьулел гIадатиял чагIи магIарухъаби шагьаралдаги дагь гьечIо. Гьеб буго миллаталъул талихI. Гьел ккола нилъер къимат холареб хазиналъунги, хвел гьечIеб миллияб бечелъильунги.

Дие цIакъ бокьилаан гьаб бакIалда макъалаги лъугIун гьелъул ахиралда кIудияб тIанкI лъезе. Амма… Вабаалъул унтуца цIехоларо бечедавищ яги мискинавищ чи вугев абун. Гьеб щивасул къавулъе лъугьула изну гьечIого. Гьениб загIипасул чорхолъе лъугьуна, къвакIарал чIорбал дур ругони нахъеги къала.

Заманалъул вабаалъун лъугьун, нилъер халкъалъул рухIалъул хIалбихьизе гIадин, тIаделъана захIмат бихьичIого рахIат босизе рес ккелародай абураб къасд ккезе букIин.

ЗахIматалъ тарбия кьун, гIалхул чиясул гIадан лъугьанин абураб жоялда божулаан ниж гIисинал магIарул цIалдохъаби. ЗахIматги хIалтIиги рехун тани, цIидасан маймалакълун лъугьине бегьула инсан - абураб пикруялъ квешаб асар бессулаан нижер ракIазулъ. ЗахIмат бихьун хIанчIараб чед хIалалаб, гьединлъидал гьуинабги тIагIамабги букIунин абулаан аваразъ киналго заманазда.

Гьединал дарсал щвана дир гIелалъе, гьел рукIана унго-унгоял гIумруялъул дарсал. Гьел рукIана миллаталъул метерисеб къоялъулги къисматалъулги пикру гьабизе тIамулел дарсал.

> **!** **Киназго абулеб буго квешаб заман щванин нилъеда тIаде. ЦогIаги чияс пикру гьабулеб гьечIо гьеб квешлъиялъулъ жиндица бутIа лъолеб букIиналъул. Щивав хъулухъчиясе къваригIун буго киве, кинаб идараялде аниги, гьениб ришват кьечIого жиндир ишал тIуразе.**

**ГIакълуялда рекъечIеб
Рикъзи щварав чиясул
ГIадало, гIадал нахулъ
ГIала-гьважа бижула.**

**Гьунаралдаса цIикIун
ЦIар щварав шагIирасул
Щущан уна ракIарун
РукIаралги пикраби.**

**Гьеб хутIула магIарда
ГIи биххарав вехь гIадин,
Яги накIкIулаб къоялъ
Къосарав нухлулавлъун.**

◆ Закир МУХIАМАДОВ

Футбол, фанатал ва фашистал...

24 июлалда МахIачхъалаялда «Анжи» ва «Зенит» командаби хIалаго гIезегIан гъалмагъирал ккана. Гьелъие гIиллалъун ккана фанатал.

«Зениталъул» фанатаз абулеб буго жидеде инжитал рагIаби абизе лъугьанин «Анжиялъул» фанатаз.

Футболалъухъ балагьизе МахIачхъалаялъул «Динамо» стадионалде вачIун вукIана 15 азаридаса цIикIкIун чи.

ТIоцебесеб гъалмагъир ккана «Зениталъул» фанатал сабаблъун. Гьез цIа бакарал файерал рехана «Анжиялъул» фанатал гIодор чIун рукIараб рахъалде. Гьебго заманалда гьез интернеталда ахIи-хIур бахъинабулеб буго жидеразул цо-цоял руханин стадионалда «Анжиялъул» фанатазги полициялъул хIалтIухъабазги. Цо-цо полициялъулаз электрошокерал хIалтIизарулел рукIана.

«Зениталъул» фанатазул сайталда хъвалеб буго футбол байбихьилелде цебе фанатазул ункъояв вуханин МахIачхъалаялда.

«Анжиялъул» фанатаз хъвалеб буго жидерго сайтазда «Зениталъул» фанатал стадионалде расизмалъулал байрахъалгун рачIанилан. Цо-цо байрахъазда свастикаги бахъун букIанила.

Гьезухъа гьел нахъе рахъизеян лъугьун руго полициялъулал. Гьеб мехалда тунка-гIуси ккана полициялъулаздаги «Зениталъул» фанатаздаги гьоркьоб.

«Зениталъул» фанатаз хъвалеб буго жидеде стадионалда фашисталин ахIулеб букIанин, амма фашизмалда хурхараб кинабгIаги байрахъ яги плакат жидехъ букIинчIилан. Амма хIаялда рукIарал фотожурналистаз рахъарал суратазда гьединал байрахъал руго.

Гъалмагъирал сабаблъун футбол хIай чанцIулго чIезабизе ккана.

«Зениталъ» «Анжиялъе» гол кьабун хадур ккана цIакъго кIудиял гъалмагъирал. Дагъистаналъул болельщиказ байбихьана байбихьана «Зениталъул» фанатазул секторалде гамчIал рехизе. Гьединго кIиябго рахъалдасан байбихьана цоцаде бакIал речIчIизе.

Гьедин гьез ккуна лъебералда хадув фанат. Гьезда гьоркьоса 15-яв ккола «Зениталъул» фанат.

«Зениталъулаз» Интернет-форумазда хъвалеб буго стадионалдаса къватIир рачIиндалги жидеда тIад речIчIанин «Анжиялъул» фанатал, ганчIал речIчIулел рукIанила жал гIодор чIараб автобусалдаги.

Гьеб хIаялде щварав «Анжиялъул» фанат ва «Молодежь Дагестана» газеталъул редакторасул заместитель Мехтиханов Альбертица рикIкIунеб буго гъалмагъир «Зениталъул» фанатал сабаблъун ккилан:

- Зениталъул фанатаз файерал рехулел рукIана футболистаздеги «Анжиялъул» фанатаздеги. Гьелдаса байбихьана гъалмагъир. Россиялъул футболалъул цолъиялъул регламенталда хъван буго файералгун стадионалде рачIинецин бегьуларила. «Зениталъул» фанатазде нилъераз кепкал, бакIал, ганчIал речIчIулел рукIана. Дагъистаналъул ОМОН «Зениталъул» фанатал ругеб рахъалде ана, гьел чIезаризе. Полициялъулаз фаналталги, фанатаз гьелги квешго рухана. Гьединго нилъер фанатазе рекIее гIечIо «Зениталъул» фанатазул байрахъал. Гьезул байрахъазда свастикаялда рельъараб гIаламат бахъун букIана.

«Анжиялъулги» «Зениталъулги» фанатазда гьоркьоб бичIчIунгутIи цебегоялдаса нахъе буго.

21 марталъ Санкт-Петербургалда «Анжиялъулги» «Зениталъулги» хIай байбихьилалде кIиябго къокъаялъул капитанал Россиялъул байрахъ борхизе ана.

«Анжиялъул» капитан Роберто Карлосица байрахъ борхулаго «Зениталъул» фанатас гьесухъе банан рехана. Гьеб гъалмагъир сабаблъун «Зениталъ» 300 азарго гъурщил гIакIа кьезе ккана.

Гьелдаго рельъараб гъалмагъир ккана 23 июналда Самараялда «Анжи» ва «Крылья Советов» къокъаби хIалелъулги. Карлосида банан «Крыльязул» болельщиказги речIчIана гьениб.

Гьебги квеш букIун «Анжиялъул» фанатазул «Дикая дивизия» абулеб багъа-бачари ТIолгороссиялъул фанатазул цолъиялдаса жалго нахъе ана. Жидерго сайталда гьез хъвана гьеб Цолъиялъ кинабгIаги къимат кьечIин «бананазул» гъалмагъиразе.

Гьелдаса хадуб Роберто Карлосица хитIаб битIана футболалъул ФИФА гIуцIиялде, Россиялъул футболалда расизмалъул хIужжаби ругин ва гьезие букIине кколеб къимат кьейилан.

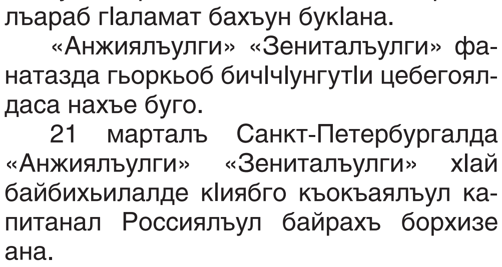

ЖамгIиял гIуцIаби ва гьезухъ гIенеккулареб власть

◆ Зульфия ХIАЖИЕВА

Дагъистаналъул конституциялъул къо кIодо гьабулел цоялги тун, 26 июлалда МахIачхъалаялда миллияб библиотекаялде данделъун рукIана «Отечество» абулеб жамгIияб багъа-бачариялъул вакилзаби. Дагьалъ цебе гIуцIараб ЖамгIияб палатаялда гъорлъе рищарал чагIазда дагIбаги бан, гьел чIана гьелда данде жидеца цойги палата гIуцIилин. Гьез бицунеб букIана ДРялъул жамгIияб палата гьадингояб жо бугин, гьелда бараб жоги щибниги букIунарин республикаялда, президентас абухъе хIалтIулин гьебги.

— **Нижеца рихьизарурал чагIазул цIаразухъ балагьунгицин гьечIо нуж**, - илан бадирчIваял гьаруна Шамиль Хадулаевас Алюсет ГIазизхановасе. Ш. Хадулаев ккола Афгъанистаналда рагъулел рукIарал дагъистаниязул масъалаби тIуралеб жамгIияб гIуцIиялъул вакил. А. ГIазизханов вуго жамгIияб палатаялъул председателасул заместитель. Нуж мекъи ругин, рищиял гIезегIан эркенго тIоритIанин, цо-цоял гIурал гьаркьалги щвечIого нахъги чIванин жаваб кьуна гьес. Гьединго велъулаго тIадеги жубана, нужеца бицунелщинал гIадамаз х1аракат бахъулеб букIун батани гьенире рорчIизе, гьедигIан квешаб жо батиларин гьеб палатаги.

— **Киналго цого куцалда хIалтIун бажаруларо. «Отечествоялда ругелги цого куцалдайищ хIалтIулел? Нужеда бихьулеб буго ЖамгIияб палатаялъ гьабулеб хIалтIул лъабил бутIаялъул цо бутIа.** – Гьедин абуна Алюсет ГIазизхановас ракIарараздехун. Гьединго тIаде жубана 100 чиясул цIар бачIун букIанин палатаялде. Гьезда гьоркьоса 33 чи магIарулавги вукIанин. Амма миллияб суал данде ккезабизе кколеб гIадатги букIунин гьединаб мехалда.

Хадубги Шамиль Хадулаевас бицана жамгIияб палатаялде рищаразда гьоркьосан 25 чи вугин цIакъ дагь гурони жамгIияб хIалтIиги лъаларел, гьебги гьабуларел гIадамал. Гьединго анцIгониги чи культураялда гъорлъ вугевги ватанила жинда гьенив. Культураялда хутIизегIан, цогидал рахъазулъ киналгIаги проблемаби гьечIин тун батилаха. Рагъул гIахьалчагIазул, афгъаналъулазул суалал тIуралев чи цониги гьечIо гьенив. Цойги рехсолей йикIана лъиданиги лъаларей 23 сон барай Татьяна Глобаги. Гьей щибулей гIаданин гьикъидал, А. ГIазизхановас жаваб кьуна Глоба кколин студентазул вакил. Студенталин абуни нилъер гьанир аза-азар ругин. Гьес гьединго ракIалде щвезабуна гьениве лъабабго нухалда тIатIалаго гьезул «Отечествоялъул» вакил ГIабдурахIманов МухIамад вищун вукIин гурищ ян.

ЖамгIияб палатаялда данде цойги палата гIуцIиялъул бицунеб данделъиялда жамгIиял хIаракатчагIаз республикаялда бугеб ахIвал-хIалалда тIасан пикраби загьир гьаричIогоги толел рукIинчIо.

— **Министрасдасаги вехьасдасаги къанун цIуни цого куцалда тIалаб гьабулеб гьечIони, киса-кибго байбихьула цIогь. Гьединго ккана Дагъистаналдаги,** – ян вугоан Табасараналдаса Мигьдат ХIажиев. Гьеб районалда гIуцIараб ришватчилъиялда дандечIараб комитеталъе нухмалъи гьабула гьес. Жидер квербакъиялдалъун уголовнияб 35 дело гьабизе тIамунин жидеца закон цIунулелин бицана гьес. Амма Москваялде гIарз бахъун гурони, гьанисан гьабун бажарулеб букIинчIила гьеб. Дагъистаналъул телевидениялдасанги абуна гьал къоязда Табасараналда бюджеталъул гIарцул 20 млн бикъун бугилан. 20 гуреб, 84 млн бугин гьебин битIизабуна Мигьдатица. Табасараналде газ бачунагоги бакIалъул хIакимзабаз 101 млн гъурущ бикъун бугин чIезабулеб буго гьес. Амма гьелъухъ гIинтIамулев чи кколев гьечIила Москваялде президент Медведевасухъе щвезегIан хъваниги.

! Дагъистаналъул телевидениялдасанги абуна гьал къоязда Табасараналда бюджеталъул гIарцул 20 млн бикъун бугилан. 20 гуреб, 84 млн бугин гьебин битIизабуна Мигьдатица. Табасараналде газ бачунагоги бакIалъул хIакимзабаз 101 млн гъурущ бикъун бугин чIезабулеб буго гьес. Амма гьелъухъ гIинтIамулев чи кколев гьечIила Москваялде президент Медведевасухъе щвезегIан хъваниги

— **Террористал руго дора тIадегIанал хъулухъазда, кабинетахъ гIодор чIун, гьезин бижизабулеб доб терроризм. ГIадамазе хIалтIул бакIал чIезаризе биччалеб гIарац гьез бикьа-къотIула жидерго тухум-кьибилалда гьоркьоб. Нухал рахъизе, школал, ясли-ахал разе биччалеб гIарац бикъулеб буго,** – ункъо сон бугин гьелъул бицун закон цIунулел идарабазде жинца ахIи балебин абуна жамгIияв хIаракатчи Къурбанов Казиханицаги.

Гьединал ва цогидал суалал тIуразе, жеги цойгиги жо гIуцIичIого, «Отечествоялъул» гьунар гIоларебищали лъаларо.

Данделъиялъул ахиралда цояс гIакълу кьуна кин букIаниги, палатайин абураб жоги жибго тун, жамгIияб комитетин лъезе бугила нилъеца гIуцIулеб жоялда цIар. Гьелда киналгоги разилъана. ЖамгIияб палатаялдаса батIияб жо щиб гьелъул букIинебали заманалъ бицина.

◆ Дугъричил МуртазагIали
Эркенльи Радио
www.radioerkenli.com

Миллатал ва миллатчилъи

Ахираб заманалда гIемер бицуна гIурус миллатчилъиялъул хIакъалъулъ. Инсанасул ихтиярал цIунулез радикалиял миллатчагIазул хIаракатчилъиялъе квешаб къимат кьолеб бугониги, миллатчилъи тIадеялдаса тIаде загьирлъулеб буго къватIахъ ва прессалда гуребги, хIатта пачалихъияб даражаялдаги. Кьалбалин абуни гьелъул гъваридал руго.

Аслияб къагIидаялда гIурус миллатчилъи хъатIула Шималияб Кавказалда ва гьелъул вакилзабаздаги. МиллатчагIаз кавказиялъулазе кьола батIи-батIиял тIокIцIарал, гьарула рокъукъал лъазабиял. Масала, «Кавказ ва кавказиялъулал хьихьарал гIелин», «чIегIерал, яре цересеса», «Россия – гIурусазе» ян абурал ва гьезда релълъарал цогидал. Гьеб гуребги, скинхедаз чIечIого чIвалел руго славян миллатазул гурел гIадамал, Кавказалда гIурусал чIвалел ругин абураб чIобогояб ахIихIурги багъаризабулаго. ЖамгIиял хIаракатчагIаз абулеб буго гIурусазул цIикIкIараб бутIаялъ кавказиялъулал чияр гIадамаллъун рикIкIунилан. Кавказалъул вакилзаби жидерго тушбабилъун рикIкIунезул къадарги дагьаб гьечIин абулеб буго ихтиярал цIунулез. Гьединаб баяналъе гIезегIанго далилал ратизе бегьула «Сова» абулеб инсанасул ихтиярал зарулел ругин жалго рижараб ракьалдаги Россиялдаги. Мисалалъе босани, гьел республикабазда яшав гьабулел гIадамазухъа бахъун буго жидерго бутIрул рищизе цебе букIараб ихтияр. Москваялде яльуни Россиялъул цогидал шагьаразде кавказиялъулал рачIараб мехалда гьезда тIадаб буго регистрация гьабизе. Гъозие хIинкъаби кьола полициялъулаз гурелги, радикалиял гIурус миллатчагIазги. Гьединал баянал загьир гьарула инсанасул ихтиярал цIунулез.

ГIурус миллатчилъиялъул гъваридал кьалбал руго. «Великорусский шовинизм» абулеб рагIи жиндир заманалда гIатIидго хIалтIизабулаан большевиказул цевехъан Лениница. 1917 соналда большевикал бергьун хадуб цIияб низам къабул гьабичIел ва гьеб низам хIехьезе кIоларел гIемерал цIар арал гIадамал гочун

цIунулеб Централъул интернет-сайталда.

Гьал къояз «Военное обозрение» абулеб интернет-сайталда бахъун буго пуланаб Самсоновасул макъала. Авторас абулеб буго Россия кидаго букIанин империялъун, гьеб империялъул кьалбаллъунги гIурус халкъ кколин. Амма цогидал миллатчагIазде данде ккун, Шималияб Кавказ Россиялдаса батIа гьабиялде ахIи балеб гьечIо гьев Самсоновас. ГIаксалда, гьес абулеб буго цогояб, бикьулареб Россия цIунизе кколин. Кинха ва кинаб къагIидаялда империяйилан абулеб гьеб пачалихъ гIуцIизе кколеб? Гьале рехсараб макъалаялъул авторас кьолеб рецепт:

ГIурус империялда гьорлъ журарал гIисинал миллатазе хасаб статус кьей кутакалда квеш кканин абулеб буго авторас. Гьединго тIаде жубалеб буго гьединаб республикаялъул статус кьун букIанин къватIисел улкабазда ругел Россиялъул тушбабаз – интернационалистаз ва троцкистаз. Гьелдалъун «ГIурус Дуниял» биххизабиялъул мурадги букIанин гьезул. Гьединлъидал гьеб хасаб статус нахъе босизе кколин рикIкIунеб буго авторас. Россиялда рукIине кколарила миллиял республикаби, пачаясул заманалдаго гIадин гьел рукIине кколила областаллъун.

Гьебго заманалда цогидаз абулеб буго Россиялъул миллиял икълимазе республикайилан абураб цIар кьун бугониги, гьенир гIумру гьабулел гIадамазул ихтиярал тIалъиялъ соналдаса соналде хвеана къватIирехун. БатIи-батIиял улкабазда Россиялъул батIи-батIиял миллатазул вакилзабаз гIамал гьабулеб букIана большевиказул низамалде дандечIезе. Цо рахъалъ, гьел кколаан ищцоялльунги пикруцояллъунги. Амма эмиграциялдаги гьел кIудияб бахIсалде ккун рукIана.

Гьале нижеда гьал къоязда архивалда батараб цо тарихияб документ. Дунялалъул кIиабилеб рагъдаса хадуб Цолъарал Штатазда гIуцIун букIана большевизмалдаса хвасар гьабиялъул Америкалъул комитет. Гьелъул бетIерлъун вукIана адмирал Стивенсон. Гьеб комитеталде жидерго халкъазул тарих кьокь гьабун хъван битIун букIана цебесеб Россиялъул империялде гьорлъе унел рукIарал миллатазул вакилзабаца. 1953 соналъул 20 августалда Россиялъул миллиял гIуцIабазул БетIераб Нухмалъи абулеб гIурус эмигрантазул информациониябюллетеналда хъващтIан загьир гьабун букIана гьеб хитIаб. Гьелда гьоркь гъулбасараз къасд гьабуна гIурус гурел миллатазул тарих мекъса бихьизабизе. Гуржиставалдаги, Азербайжаналдаги, Эрмениялдаги, Украинаялдаги, Белоруссиялдаги, Шималияб Кавказалдаги жалго жидедаго чIарал пачалихъал кидаго рукIинчIин ва гьезул халкъазда лъалароанин пачалихъияб хIалбихьи. Россия гьечIого гьезда кIвеларин гIумру гьабизе. Гьале гьеб хитIабалъул аслияб магIна. Добго «Цогояб ва бикьулареб Россияйин» абураб магIнаха. Жакъа рагIулел ахIиялдаги лъазабиялдаги релълъун бихьулеб гьечIищ гьеб?

◆ Закир МУХIАМАДОВ

Кидаго къвагьдолел рукIинчIого, экономикаги цебетIезабизе ккола

(гьедин абуна Каспийскиялда тIобитIараб форумалда А. Хлопониница)

27-28 июлалда Каспийскиялда гьал къоязда тIобитIана тIоцебесеб республикаялъулаб экономикалъул форум. Гьелъул аслияб мурадлъун ккола Дагъистаналъул ва Шималияб Кавказалъул экономика цебетIезабиялъе цIиял нухал ралагьи. Гьенир гIахьаллъана Шималияб Кавказалъул киналго регионал ва 18 улкаялъул вакилзаби. Масала, СШАялъул, Ираналъул, Украиналъул фирмабазул вакилзаби.

Аслияб тIадчIей гьабуна туризмалда ва росдал магIишаталда.

«Global business development & consulting group» абураб Турциялъул компаниялъул нухмалъулев ИсмагIил Тайфун Оздемирица абуна Дагъистаналда туризм цебетIезабиялъе киналго шартIал ругилан:

«ХIинкъи гьечIолъиялъул бицани, кього соналъ цебе Турциялдаги букIана Дагъистаналда жакъа бугеб гIадаб хIалуцараб ахIвал-хIал. Турциялда кIвана гьеб масъала тIубазе. РакIалде ккола, Шималияб Кавказалъухъаги бажарилин гьеб. Туризм цебетIезабиялъе цохIо инвестораз гуреб, пачалихъалъги биччазе ккола гIарац. Гьединго жибго пачалихъалъ квекIеналги гьаризе бегьуларо туризмалъе»

Форум байбихьидал Шималияб Кавказалъул федералияб округалда вугев РФялъул президентасул вакил Хлопонин Александрица абуна гьениб чанги кьотIи гьабизе бугин: «Форумалъул мурад цо буго – Шималияб Кавказ цебетIезаби. Кидаго къвагьдолел рукIине бегьуларо. Нилъеда кIоларо тIоцебе регион хIинкъи гьечIеблъун гьабизе, хадуб цебетIезабизе журазе. Туризм цебетIезабиялъ хIинкъи гьечIолъиги чIезабизе буго Шималияб Кавказалда. Гьеб цоцада бараб буго», - ян тIаде жубана Хлопонинница.

Экономика цебетIезабиялъул кьотIи гьабуна Дагъистаналдаги Ингушетиялда гьоркьоб. Форумалда гIахьаллъараб СШАялъул «Амити Технолоджи» компаниялъ исана апрелалда Дагъистаналъул хIукуматалъулгун хасаб кьотIи гьабуна. Гьелда рекъон, компаниялъ Дагъистаналда разе руго чакар, комбикорма, спирт ва цогидал кванил нигIматал ричналел фабрикаби. Гьеб проекталъул гIаммаб багьа бахуна 700 млн доллараялде. Гьелъие бащдалдаса цIикIкIараб гIарац «Амити Технолоджи» компаниялъ биччалеб буго.

«Гьеб компаниялъ хал гьабулеб буго инвестициялъул цогидал проектазулги», - ян абуна Инвестициязул Агентствоялъул нухмалъулев НурмухIамадов ГIалица.

Форумалда Дагъистаналъ бихьизабуна инвестициялъул 70 проект. Гьезде гIемер чияс кIвар буссинабунин абуна вице-премьер Къурбанов Ризваница.

Италиялдаса 11 компаниялъулгун кьотIи гьабизеги хIисабалде босун бугоан гьеб форумалда. Гьез МахIачхъалаялда гIагарлъухъ кIудияб агрохолдинг базе буго. Гьеб бан лъугIизе буго 2023 соналъ. Проекталъул багьа ккола 32 млрд гъурущ. Гьеб кьезе буго республикаялъул бюджеталъги инвесторазги.

Россиялъул хIукуматалъ инвесторазул кумекалдалъун 4 трлн гъурущги харж гьабун Шималияб Кавказ цебетIезабиялъе 2025 соналдехун.

◆ ГъазимухIамад ГЪАЛБАЦIОВ

КОММУНИЗМ

Байбихьи цебесеб номералда

Зама–заманалдасан цаби данд тункулеб гьаракь бахъунеб букIана бакI–бакIалъан, амма къанагIатги гурони рагIулеб букIинчIо – гьороца босун унеб букIана гьеб гьаракь. ГIицIго микьабилеб классалъул цIалдохъанас инсуда шурана:

– Россиялъул цIияб гимн хъвараб тамачI буго дихъ, школалда кьураб… ГIодобе рехилищ аб щиб кканиги?

Эмен, гьабилеб жо лъугIун, сверухъе валагьахъдана:

– Рехе. Бихьулареб къагIидаялъ. ХIатIица гвендги бухъун, махIабаздасан хъущтIизе биччай. ГурхIаха, БетIергьан Аллагь.

Халкъ гIунана.

Шусонов Пятилеткада бичIчIулеб букIана живго халкъалде цевеги вахъун кIалъазе кколеблъи, вуцIцIун чIани халкъалда квеш букIунеблъи лъалаан гьесда. Гьваридаб кIалъай гьабизе кколаан Шусоновас. Амма гьороца квал–квалал гьарулеб букIана; гьури пулеб букIана халкъ бугеб рахъалдасан. Халкъалдехун вуссун Пятилеткаца абураб рагIи гьороца босун гьесул жиндирго мугъзаде нахъе инехъин букIана. Гьенив щивниги вукIинчIо, гIадад рагIи абулев чи Шусоновги гуро.

Бан къолода малгун, гьебги цебе гирун, свериги бахъун Пятилетка ана гIададамазул мугъзаде нахъе кколеб рахъалдехун. «Комму» – ян тIад хъвараб къолода хадур сверун гьорода бадире руссун чIана Ленинкенталъул жамагIат. ГIунизеги гIунана тIатIи гIадин.

Пятилеткаца жиндирго къали бахъун чIезабуна, кьур–кьурдизабуна, «комму» – ян хъвараб рахъ жамагIаталдехун буссинабуна.

– Комму… комму… – илан шуршудана гIадамал. – Шиб жоялигIаги лъалебани…

– Аставпирулагь. ГурхIаха БетIергьан…

Пятилтка къолоде тIаде вахана. Росулъа вахъарав Ленинкенталде щвезегIан чанги нухалъ кIалъай гьабизе ккун батила цIакъ тириго вахана гьев къолоде. Къалиги ругьунлъун бугоан – багъаричIого чIана. Гьелда Пятилеткаца щибилан абизехъин бугебалицин лъалеб букIун батила…

Къолоде тIаде вахун Пятилетка вихьараб мехалда жамагIаталда гьоркьосан лъабго ункъго чи как базе лъугьана. Къолодехунги руссун.

–Ле, – илан абуна Пятилеткаца кIиго минуталдасан ва тIаса–гьоркье халкъалъухъги валагьун вуцIцIун чIчIана. ВуцIцIун чIана рагIи батуларого. Гьесуб ботIролъ женжедилеб букIана ункъго батIияб предложение: «Нужехъе дун вилъана», «Нужехъе дун вачIана», «Гьаб ракьалде дун ккана», «Гьаб ракьалде дун рештIана». Пятилеткада лъалеб букIинчIо кинаб тIаса бищилебали.

– Ле, – илан абуна гьес гьанжесалаги, – гьаб ракьалде дун рештIана демократиялдасаги, цIи гьабун гIуцIилдасаги пайдаги босун, коммунизмаялъул идеалал чIаголъизаризе. Дир планалда буго нуж киналго, гIаданхутIичIого коммунизмалде рачине.

– Нилъер мацIги лъалеб буго асда, – ян абуна хIалакъав «немецкий» мацI кьолев учителас.

– Добагидай вац, аб коммунизма бугеб?..- илан борчIана цо херав чиясухъа.

– «Ура» ахIизе кколеб мехалда дидаги тунке, бицунеб жо бичIчIулеб гьечIин…

– Жеги щиб лъалеб, «лайла» бачине ккезеги бегьула…

Пятилткаца жеги бицунеб букIана:

– Дица рачинеги рачуна нуж коммунизмалде, балагьун чIа цо…

Циндаго, Пятилеткал кIалъайги жибго тун Ленинкенталъул жамагIат кьурун буссун гьесдехун мугъги рехун чIана. Пятилеткада гьеб цIакъ квеш букIана. Къололцин кьир–кьири бахъана.

– Щиб ккараб? – илан гьикъана «ура» ахIизе къачIан вукIарав херас.

«Немцазул» мацI кьолев учителас кьуна жаваб:

– Свирепий Мага вачIине вуго…

Бокьилареб гIадаб хIурги бахъинабун баккун бачIана цо кIудиб машина – «джип». Пятилетка гIажаиблъи гьабун валагьана гIумруялда жаниб тIоцебесеб нухалъ бихьулеб бугеб машинаялъухъ. «Гьаб батила доб тролейбус…» – илан пикру гьабуна гьес.

ЖамагIаталда асклобе «джип» бачIана гIодобе биччан. ГIегегIичIого, гIамал кIодого бачIана. Гьури сакьана, хIур гIодоцана. «Джип» асклобегIан щварабго Ленинкенталъул гIадамал дагьа–макъабго махIабиги кIусизарун, берал рорхизе кIоларого, тIеп–тIепиялда чIана. Пятилеткаца бачун коммунизмаялде инехъин букIараб халкъ кIийде бикьана – бакьулъан бачIана «джип» додинго, гIамал кIодого, къолода асклобе. Лъалхъана.

Заманалдасан рагьун бачIана «джипалъул» нуцIа. Машинаялда жаниса къватIибе бачIана одеколоналъул махI. МахIалда хадувго вачIана бицатаб габуралъул къокъав чи, кодоб ккун автоматгун. Гьев вукIана Свирепый Мага.

Свирепый Магаги Пятилеткаги цоцахъ ралагьана. Цонигияв кIалъалев вукIинчIо. Свирепий Магаде асклове векерун вачIана дагьав цевегIан вищарав администрациялъул бетIер.

– Гьале дов… НЛОялда вукIарав чи… Инопланетянин.

Церехун ине кколилан бицунеб буго…

КIалъачIо Свирепый Мага.

Гьури тIубанго къатIана. Гьава къотIун унеб

букIараб цо хIинчI Свирепый Магада тIад боржанхъилеб хутIана. Квешго валагьун вукIана гьев Пятилеткахъ. Автоматги квешаб букIана гьесухъ.

– КIалъай лъугIарабго щиб гьабилебали лъаларого руго ниж… «Урайищ» ахIилеб, «лайлайищ» бачинеб? – илан гьикъана администрациялъул бетIерас. Свирепый Магада бащалъун къокълъулев–къокълъулев вукIана гьев.

КIалъачIо Свирепый Мага.

Пятилетка вукIана жиндирго къолода тIад эхетун тIаса гьоркье Свирепый Магахъги валагьун. «Фашист ватила...» – ян шаклъиги бачIунеб букIана гьесухъе автоматалда бер речIчIанщинахъе.

– Кинаб гьабилеб? – илан Свирепый Магадаса тIаса вичIулев вукIинчIо администрациялъул бетIер.

– Кьвагьде, – ян хIукму къотIана Свирепый Магаца.

– Щиб кьвагьилеб? – илан сородана администрациялъул бетIер.

Квешал берал речIичIизаруна Свирепый Магаца. Гьесда ракIалдецин кколеб букIинчIо ярагъ–мугри гьечIого гIадамал рукIунелилан. «Гьебги гIумруйищ?»

– БитIараб буго! – ян ахIадана циндаго Шусонов Пятилетка жиндирго къолол борхалъудасан. – Кьвагьедзе ккола! Рагьизе ккола! Долой фашизма! Фашизмалъул бетIер чIинтIизин!

Гьанжеги валагьана Свирепий Мага гьоркьа–тIаде Пятилеткахъ, ццуризе куцги гьабун. Пятилеткаги валагьана гьесухъ. Циндаго Свирепий Магаде тIаде килищги битIун, квешал гьаркьалги гьарун ахIдана Пятилетка:

– Ле, Аллагьасул лагъ! Тоталитарно!

ТIурун ана Свирепый Мага. Агьалда бухъардизе машинаги гьабун тIурун ана. Гьесда тIад чIун боржанхъилеб букIараб хIинчIги ана хадув балагьун.

ВукIинчIо цониги шуризе кIолев чи.

Шусонов Пятилетка жиндирго къолодаса гьоркье лъугьана, бегизабуна гьеб ва бан малгун цебе гиризабуна. «Джипалъ» кIийиде бикьизабураб халкъ жегиги данд цолъун букIинчIо, Пятилеткаеги нух тарал гIадин чIун рукIана. Гьебго нухдасан къалиги гиризабун Свирепий Магада хадув Пятилеткаги ана, МахIачхъалаялдехун валагьун.

ЖамагIат жегиги гIунун чIун букIана.

Цо къого галул манзилалъ довегIан щвараб мехалда, чIезе кьалишги гьабун, Пятилетка кьурун жамагIаталдехун вуссана. Валагьун чIана лъикI заманаялъ.

– Къуркьуге нуж! – илан ахIана гьес жамагIаталде.

ЦIидасан кьурун вуссун, щиб гьабилебали лъаларого хутIараб жамагIаталдехун мугъги рехун, бан къолода малгун Шусонов ана МахIачхъалаялдехун вуссана. Гьев цевеса тIерхьинегIан хадуб балагьун хутIана жамагIатги.

Гьев цевеса тIерхьараб мехалда гьел киналго ралагьана росдал администрациялъул бетIерасухъ.

– Щибха гьабилеб…– илан абуна гьес. – «Ура» ахIизеги бегьулеб гьечIо, «лайла» бачинеги бегьулеб гьечIо… Дида лъаларо щиб гьабизе кколебали… Кьвагьизе жоги гьечIо…

– Нилъеда цин бахъун ана гьадаб жо… Щиб бугониги гьабичIого бегьуларо, – ян абун довго херас.

– КечIгIаги ахIизе бугоха…

Циндаго руччаби цадахъ кечI ахIизе лъугьана. Дагь–дагьккун гьезие кумек гьабуна бихьиназги. Гьез ахIулеб букIана:

«Вокьулилан шурула

Швеларилан хIинкъула» – ян.

4

МахIачхъалаялде жанире лъугьунеб бакIалда батулеб постоалда хIалтIулев вукIана ГьецIбегилан абулев гаишник. ХIала–билахъе лъугIизабун букIана гьес гьутада бугеб школалъул лъабго класс. ГIадамаз хер баччизе тIамун, боцIуде витIун, хIарщул кирпичал раччизе тIамун бан букIана гьес анцIила микьго сон. АнцIила микьго сон баравго вачун вукIана армиялде. Логода ворхатав, заруца гурони гаргадизе лъаларев чиги вукIун гьев тIамуна сержантлъун. Бокьана гьесие сержантлъи. Гьес малъа–малъараб гьабулеб бугоан солдатаз. «Стоп!»– илан ахIулаан гьес –чIолаан солдатал, «шагом марщ!» – илан ахIулаан – унаан. ГIажаиблъи гьабулаан ГьецIбегица гьелда, рекIелгьеялъе «стоп» «шагом марш», «стоп» «шагом марш» бачунев вукIунаан гьев. Армиялдаса вуссараб мехалда ГьецIбегида бихьана гьединабго хIалтIи гаишниказулги букIин. ХIарщул кирпичал раччулев вукIиналдаса гьабго лъикIилан бугебщинаб гIагарлъиялъухъа гIарацги бакIарун, гьебги кьун гаишниклъун вахъана.

АхIана начальникас жиндихъего ГьецIбег.

– Я вац ГьецIбег, – илан байбихьана начальникас гIодобе биччараб гьаркьидалъун, ункъачоца гIадин недегьго, – гIадаллъун рагIула гури мун?

– АллагьасгIаги гьечIо, – ян абуна ГьецIбегица. «Смирно» – ялда чIун вукIана гьев. Цо гIетIул гороги букIана надалда, дагь–дагьккун кIодолъулеб-кIодолъулеб.

– Щай вац букIунареб, сон дуца номералги гьечIеб, кинаб маркаялиги лъалареб цо батIияб машина биччан буго… ЧIезеги гьабун буго, биччанги тун буго…

– Номерго гьечIеб машиналда дица щибха гьабилеб? Нахъе ваккана, цеве ваккана – гьечIо хъвай–хъвагIайго… – ян абуна ГьецIбегица, хIакъикъаталдаги гIажаиблъи гьабуна.

Щиб ГьецIбегида гьабилебали лъаларого ургъалилъе ккана начальник. «Цо кIудияб хъулухъги кьун дове управлениялдегIаги вачуневани гьав…» – илан анищщин гьабуна посталъул начальникас.

– Дицайищха доб машиналда номерал хъвазе ккол рукIарал? – илан жиндиего щай «замечание» гьабулеб бугебали бичIчIуларго вукIана ГьецIбег.

– ГьецIбег, мун гаишниклъун щиб гьабизе хIалтIулев вугев? – илан гьикъана начальникас.

– БоцIуде вехьлъунищха дун инев?

«Бажаруларо гьав чиясухъа анив хIалтIун, цо кинаб бугониги хIакимлъи кьезе ккола асие…» – ян добцоялда релъараб пикру бачIана начальникасухъе.

– Гьанив нухдаги чIун гаишникас щиб жо гьабизе кколебалигIаги лъалебищ дуда?

– Лъала, – ян къамартIго жаваб кьуна ГьецIбегица. – Дида тIадаб буго «нарущение» гьабураб машина чIезабизе, щай гьеб «нарушения» гьабурабали цIехезе, «нарушение» гьабугеян абизе. Мекъи машина бачунеб бугони кин бачине кколебали малъизе, нух къосун ккарав чиясе кумек гьабизе, мехтарав чи машина бачунев ватани гьесие кумек гьабизе, машинаги гьевги рокьове щвезавизе, цоцазе квал–квалал гьабун машинаби рачунел ругони берцинго рукIаян малъизе… ГIадамазе хъулухъ гьабизе тIадаб буго дида.

Хадусеб букIине буго

◆ ХIамзат ДарбищхIажиев

МакьастIе нух къокълъулеб къагIида къагIида

БагIараб риидалил моцIрол бащалъуда Рихьуни ГЭСалъул минаялда цебе иргадал рачIун руккел гьабуна мугIрузул мухъазда ругел росабазул гIадамаз. Гьезул аслияб мурад букIана гIадатиял гIадамал гендерил туннелалдасан пихъ барщулеб заманаялъ къокъидаб нухалъ шагьаразде хьвадизе рес кьей Дагъистаналъул нухмалъулездаса тIалаб гьаби. Туннель къачIаялъул хIалтIи халат бахъинабиялъул магIна бичIчIуларел гIадамаз республикаялъул тIалъиялдаса разилъунгутIи загьир гьабуна, гьениб жидерго пикруги бицана. ГIадатияб халкъалъе бугеб къварилъиялде хIакимзабаз кIвар буссинабулеб гьечIолъиялъ халкъ гъункиялде ахIараб гьеб мажлис маслахIатада биххана ва туннел рагьана. Гьелдаса хадуб аваразул «Миллат» газеталда бахъун букIана «Туннелалда сверухъ хIаял» абураб макъала, жакъасеб къоялъги хадубккунги мугIрузул росабазул гIадамазе туннелалдасан бугеб нухалъул квегIенлъиялъулги кIваралъулги бицун

Гьеб макъалаялда хурхун дихъе гIемерав чи кIалъан вачIана, жидерго пикрабиги мурадалги загьир гьарун. Гьез киназго баркала кьолеб букIана макъала газеталда бахъиялъе таваккал тIаде босарал редакциялъул хIалтIухъабазе. Лъабго лъагIелалъ жанисан къачIаялъе рахан чIезабун букIараб туннелалдасан хьвадизе риччарал гIадамаз байбихьана гьабун бугебги гьабичIого хутIарабги кинабго хIалтIуе кьимат кьезе. МагIарухъе унеб автобусалда рекIарав дидаго рагIулеб букIана нухлулазул мурадалги анищалги, баркала кьеялъулги кантIизариялъулги бахIсалгун кьецал. ГIемерисел нухлулаз баркала загьир гьабулеб букIана шагьранух цIи гьабун къачIаялъе квербакъаралщиназе: гIадатиял хIалтIухъабазеги, тIадехун нухмалъиялда ругезеги. Амма гьегощинаб заманалъ рахан туннелгун гьабураб хIалтIи дагьаблъун, мигьаблъун бихьулеб бугоан нухлулазда. Гьелде тIадеги, кигIанасел миллиардал гьенир харжалъе аралин абураб суалалъе жаваб батуларого гIемераб гIакъуба бихьулеб бугоан гьезда. Цояз абулеб букIана туннел къачIазе ичIго миллиард, цогияз - анцIго миллиард, лъабабилез - анцIила кIиго миллиард харж гьабун рагIулилан.

МагIарухъе нух

> **!** **БитIун завалалда пихь барщулеб, гьеб бакIарун рагIалде бахъинчIеб заманаялъ туннель щай къазе кколеб? Жидерго ихтияралги кверщелги букIин бихьизабизе бокьун халкъалъе гIакъуба кьолел, яги кIалгьикъун жидедехунго халкъалъул рокьукълъи бижизабулел ругел чагIийищ Дагъистаналъул хIакимзаби?**

Бицунеб букIана хIакъикъияб къадар харжалъул лъалев, мухIканго баян кьолев чи кивниги ватулев гьечIилан ва щаялиго гьеб баян нухмалъулез халкъалдаса бальго гьабулеб бугилан. МугIрузул мухъазул гIадамал данде руссараб мажлисалде Дагъистаналъул президентас ругьелги босун вакилзаби ритIун рачIана, туннель къачIан бахъинегIан радалги къасиги гIадамазе гьенисан хьвадизе рес кьезе бугилан. Амма щаялиго баянал тIиритIазарулел руго туннель нахъойги рахазе бугилан ва хIалтIаби тIубан лъугIизегIан гьенисан щивниги хьвадизе тезе гьечIилан. Гьеб хабаралъ халкъалъул нухмалъулездехун рокьукълъи бижизабулеб ахIвалхIал лъугьун буго. Президентас кьураб рагIи кквечIони, туннель рагьизегIан разилъи гьечIолъи загьир гьабурал тадбирал тIоритIизе щулияб нияталда къватIире рахъине хIадурлъулел руго магIарулал. КъотIуе хилиплъи, хасго гIадатияб халкъалъе кьураб рагIи ккунгутIи рекъараб гьечIо я президентасда, я гьесул вакилзабазда. БитIун завалалда пихь барщулеб, гьеб бакIарун рагIалде бахъинчIеб заманаялъ туннель щай къазе кколеб? Жидерго ихтияралги кверщелги букIин бихьизабизе бокьун халкъалъе гIакъуба кьолел, яги кIалгьикъун жидедехунго халкъалъул рокьукълъи бижизабулел ругел чагIийищ Дагъистаналъул хIакимзаби? Гьединалги гьезда релълъаралги суалал рижулел руго магIарулазда гьоркьор жакъа туннелалъул нух сабаблъун. Жаниб гьабулеб хIалтIи гьечIеб, хIалтIухъабиги гьечIеб туннелалъусан хасаб графикалда гурони гIадамал риччангутIиялъул магIна щиб жакъа къоялъ? КIиябго рахъалда ОМОНги лъун, радал щуго сагIат, къаси щуго сагIат гIадамазе хьвадизе бихьизаби кин бичIчIизе бегьулеб? ХутIараб заманаялъ, гIедегIарав чи ватани, Лавашисан сверун айиланцин гурищ абулеб бугеб? МоцIалъ гIемерисел мугIрузул гIадамал туннелалдасанги хьвадун, гIемерабго мукъсанлъи ккун батила Лаваша мохъалда даран-базаралъе, гьеб сиясатги халкъалда цIакъ баянго бичIчIулеб буго. Халкъалда лъалеб буго исана тIоцебесеб апрелалдаса нахъе туннелалда кинаб бугониги хIалтIи гьабулеб гьечIеблъи ва халкъ тIубан къватIибе бахъинчIого гьезул тIалаб гьабулев чи ватичIеблъи. Кидаха тIалъиялъулги халкъалъулги гьоркьоблъи роцIцIине бугеб Дагъистаналда? Гьай-гьай, гьелъие чIагоял, чIванкъотIарал мисалалги хIужжабиги нилъер берда цере гIемерал руго. Кверщел кодосез балъаргъунеб буго гIадатияб халкъ. Гьелъул хIасилалда гIадатияб халкъалъул тIад ругездехун божилъиги ссун унеб буго.

Туннелалда гьаризе жеги гIемерал хIалтIаби руго, гьел цо газеталда рехсонцин бажариларо. Нухмалъулезе бокьани, хIалтIи гьабулеб заманалъги рес буго туннелалъусан гIадамал хьвадиялъул низам гIуцIизе. Жакъа нилъер кIудияб улкаялда киса кибго бицунеб, тIадчIей гьабулеб буго туризм цебе тIезабиялъул, гьелъие гьарулел кIуди-кIудиял харжалги руго пачалихъалъ. Тарихиял бакIал цIияб гIелалда лъай, умумузул бахIарчилъи кIочонгутIи, гIадамазе цадахъаб хIухьбахъи гIуцIи - гьеб гурищ туризм цебе тIеялъул аслияб магIна? Щайха ЧIикIаб ГЭСалъул хIорил рагIалдасан бащдаб лъагIалил болжалида гьабун бажарулеб нух гьабизе лъугьунарел? Гьелъие гIарцулал сурсатал ралагьизе бокьани, нухмалъулезе гIемераб квалквал букIинилан дида ккола-ро.

Нух нилъер киназулго бечелъи буго, кигIан гIемер руго-ниги нухазул пайда гуреб нилъеда бихьулебги гьечIо, нухал гьечIолъи буго нилъер халкъалъул цебетIей чIвалеб тушман. Дагъистаналъул тIалъиялда чанги руго гIакълуги камилал гьунарги бугел магIарулал. Гьезул таваккал гIолин ккола дида ЧIикIаб хIорил рагIалдасан Генубе нух бахъизе. Хунзахъ мохъалда МакьастIа хIухьбахъиялъе, хьещтIеялъе, туристазе квегIенаб база гIуцIиялъе кьучI лъолеб буго жакъа. Гьелъги гIемераб пайдаги хайирги бачIина халкъалъул рукIа-рахъин цебе тIеялъе, нилъеразда битIун пайда босизе лъани. МакьастIа бакIалдаса Лавашире щвезегIан шагьранухалъул халалъи кколеб буго 110 км, гьенисан тахшагьаралде - 100 км. Мисалалъе босани, ХIариб мегIералъул борхалъи буго Балтикаялъул ральдал гьумералдаса 2713 м, ГIарахъ мегIералъул борхалъи бахунеб буго 2224 м. 500 метраялъ ГIарахъ мегIер гIодобегIан кколеб буго. Нилъее тарихиял бакIазде нухал къокълъизеги, туристал гIемер рачIинеги гурищ бокьун бугеб? Щайха МакьастIа бакIалдаса МочIохъ хIорихъе, гьенисан ГIочIлобе, хадуб ЦIатIанихъе ГIарахъ магIардасан нух гьабизе бегьулареб?

Риидалил заманаялъ УАЗ автомашина ЦIатIанихъан ГIочIлобе, МочIохъе эркенго хьвадула. МакьастIаса бахъараб ЦIатIанихъе щвезегIан нухалъул халалъи - 25 км буго, гьенисан ГIашилтIаса туннелалде щвезегIан - 35 км, туннелалдаса МахIачхъалаялде щвезегIан - 60 км кколеб буго. МакьастIа - МочIохъ - ГIочIлоб - ЦIатIанихъ - ГIашилтIа - туннель - МахIачхъала нухлул манзил кколеб буго 120 км. МакьастIасан Хунзахъ - Лаваша - МахIачхъала нухлул манзил кколеб буго 210 км, ЦIатIанихъан абуни 90 км нух къокълъизе рес буго, хIисаб гьабидал. Цо-цояз абулеб буго ГIарахъ мегIер хасало квачараб бакI бугилан. ХIариб габурлъиялдаса цIикIкIараб квач гьениб букIунареблъи нилъеда баянго бихьула. Туризм цебе тIезабиялъе хIалтIи гIуцIулаго хIисабалде босизе бегьилаан ГIарахъ магIардасан нух бахъиялъул суалги. Тарихиял лъугьа-бахъинал ккарал бакIаллъун хIисабалде росани, ЦIатIанихъ - ХъахIабросу - ГIашилтIа - АхIулгохI - Генуб - гьел бакIазде къокъидго щвезе рес кколеб буго МакьастIе рачIаразе, ГIарахъ магIардасан нух рагьани. Гьелде тIадеги гIемерисел бакIаздасан хьилги тIун къачIарал нухал рагьулаб техника хьвадиялъги чурхъун рехулел руго. Аскариязеги квегIенаблъун букIине бегьулаан ЦIатIанихъан ГIарахъ магIардасан Хунзахъехун нух рагьани. МакьастIа хьещтIолел, хIухьбахъулел туристазе санагIатаб бакIлъун гьеб гьабиялъе кьучI лъолеб заманалъ жавабчилъи тIаде кколел нухмалъулез гьел нухазул суалги хIисабалде росилин ракIалде ккола.

> **!** **Нилъее тарихиял бакIазде нухал къокълъизеги, туристал гIемер рачIинеги гурищ бокьун бугеб? Щайха МакьастIа бакIалдаса МочIохъ хIорихъе, гьенисан ГIочIлобе, хадуб ЦIатIанихъе ГIарахъ магIардасан нух гьабизе бегьулареб?**

МагIарулазул букIинесеб цебе тIеялъе квербакъизе киназего тавпикъги къуватги кьеги Аллагьас!

Халкъалъул рукIа-рахъин цебе тIураб бугони, нухмалъиялда ругезеги хIалхьи цIикIкIараб букIуна. Гьелъие чара гьечIого хIажатаб буго тIоцебесеб иргаялда нухазул бухьенал цере тIураллъун рукIинари.

хитlаб

ХIурматиял «Миллат» газеталъул цIалдолел!

Редакциялъ хIукму гьабуна иргадулал номеразда, гIадатлъун лъугьараб нилъер «СанагIат гьечIел суалал» рубрикаялъе магIарулазул районазул бутIрузулгун гара-чIвариял гьаризе. Гьел рукIине гьечIо хIукуматалъул газетазул форматалда, хIакимзабазе рецц гьабулел хъвайхъвагIаял. Нижеца санагIат гьечIел суалал кьезе ккани ва хIакъикъат рагьизе бокьун батани, гIахьаллъе гьеб ишалда гьоркьор нужги. Нижеда киналго районазда ругел гIунгутIаби лъачIого хутIизе рес буго. Районазда ругел гIунгутIабазул, гьезул цо-цоязул санагIат гьечIел ишазул хIакъалъулъ суалал ритIе редакциялде. Гьебго къагIидаялъ суалал ритIизе бегьила магIарулазул политиказухъе, министразухъе, депутатазухъе, машгьурал чагIазухъе, щиб пишаялъул гьел ругониги. Гара-чIвариял кьезе руго СМСалдалъун ва электронияб къагIидаялъ почтаялде рачIарал суалазул къадар хIисабалде босун. Гьелго суалал лъезе руго нижеца газеталъул микьабилеб гьумералдаги.Гара-чIвариялъе инкар гьабурал нухмалъулезул ва гьезул хIалтIул рахъалъ редакциялъ районазде ун халкъгун дандчIван кьезе руго макъалаби. Гражданияб жамгIиятги ихтиярал цIунулеб пачалихъги хIакимзабаца гьабулеб жо гуро, гьеб бачIуна халкъалъухъа, гьеб гIуцIизе нилъеда кIвани ахир лъола ришватазеги, коррупциялъеги, халкъалда гьикъичIого тIамулеб тIалъиялъеги ва гIемерал цогидал гIунгутIабазеги. Нилъер цоцаздехун бухьен ва цIогьодулев чиновникасе кьолеб битIараб суал букIине буго гражданияб жамгIияталъул кьучIалъе лъураб тIоцебесеб гамачIлъун. Аллагьас тавпикъги ияхIги кьеги нилъер щивасе хIакъаб рагIи абизе ва унтараб нилъер ватIан лъилъизабизе.

Нижехъе суалал ритIе гьаб адресалда:

ул. Шоссе аэропорта, 19 А
3-й этаж
редакция
газеты «Миллат»,
ялъуни электронный адрес:
bisav@mail.ru

тел.: 8-905-476-56-65

Васалам.

палугьанлъи

Цовкраялъул гьунарал

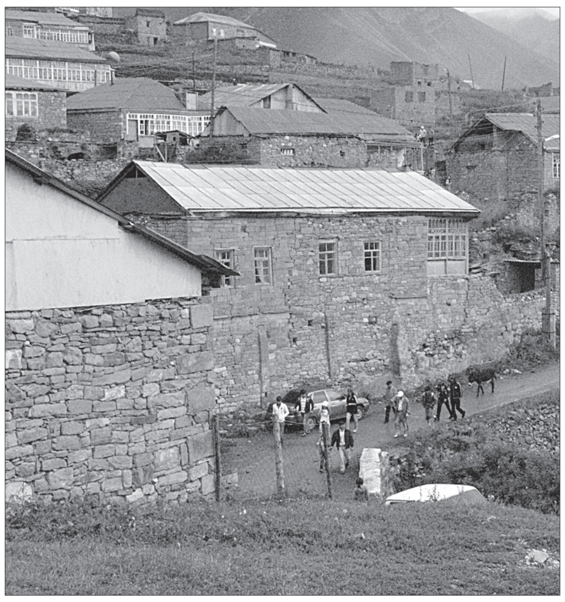

Кули районалъул Цовкра-1 росулъ гьанже гIагар кIиабилеб нухалъ тIобитIана палугьабазул фестиваль. Гьеб росулъа рахъарал палугьаби улкаялъул циркалда хIалтIулел руго.

ТIарсинивги кIусун кваридасан ине бигьаяб, жо гуро. ГьабсагIаталда улкаялда ругел палугьабазул ригьалъул бищун кIудияв ккола 70 сон барав МухIамад Сулейманов.

Тепсиниб коньякалъул цIураб кIиго рюмкаги цабзаца ккун кваридаса ине ясазул цIикIкIун гьунар гIола.

ЗАКИР МухIамадовасул фоторепортаж

МИЛЛАТ «МИЛАТАЛДА» КIАЛЪАЛЕБ БУГО

Аллагьасе гIоло хвезе хIадурал – жагьилзаби лъугьана, халкъалъе гIоло хвезе хIадурал – гIабдалзаби лъугьана, гIарцуеги, цIаруеги, власталъеги гIоло хIадурал рикIкIунел руго бахIарзаллъун.

8989 … ..60

(Хун хадуб кьуни лъикIан гьезие бахIарзазул цIар)

Мун киб букIараб цер? РачIчIалда цебехун абурабила цараца. Гьедин буго цо-цо нужер мухбирзабаца хъвалеб жоги

8938 … .. 49

(Цер рачIчIалда цебе букIиналда тамашалъи гьабурав дуда, нижер мухбиразул макъала бичIчIунгутIиялда гIайиб чIваларо)

ГъалбацIовасе Нобелил премия, Майсаратие Индира Гандил, Адаллое Бен Ладенил премия кьуни лъикIин рикIкIунеб буго ДиргъучIаса Савдатица

8989 … .. 39

(Гьаб хъвай-хъвагIаялъул магIна бичIчIарав чиясе редакциялъ кьола ДиргъучIаса Савдатил премия)

Гьанже магIарулаз маршуткабиги мажгиталги лъихъего риччалел гьечIо, хутIараз тIалъиялъул тахиде магIарулал риччалел гьечIо

8938 … .. 49

(Маршутка бачунев дибирасул хъвай-хъвагIай батизе буго гьаб, гьавгун къацандун пайда гьечIо)

Нужоца ахираб гьумералда лъураб чIандур ландур релълъуна поэт … сул я бихьинаб гуреб, я цIуяб гуреб гьимиялда

8928 585 .. ..

(дур сообщениялъулгун гьеб гьимиялъул релълъарал бакIал халлъулел руго нижеда)

Политиказ бицунеб чIандаялъул Синдикъовас абураб рагIулги, ахIараб кочIолги цо хIухьелалъул багьаяб жо батичIо.

Аварав

(Политиказ бицунеб жо чIанда букIинги лъарав, Синдикъовас ахIулеб жо кечI букIинги бичIарав чи вугел аваразе, жеги гьобо базе бакIгийищ)

Х. Жамалудиновалда гьаре министерство культурыги биххун бакIарараб материалалдаса Таргъу магIарда гьундулги, гьениб аскIоб кутузе рукъги лъеян. ЦIакъ гьелъие рокьулел рухIчIаголъаби рагIула гьел.

Зритель

8928 … .. 08

(Нилъее кочIохъан йокьун, гьелъие кутул рокьун гурищ бигъун бугеб дунял. Жиндир макъалаялда мекъи запятая лъунин кьерхун йиго. Дуцаги маслихIаталъул калима хъвани бегьилаан)

Т. 8-905-476-56-65

Лъазаби

«Миллат» газета босизе бегьула щибаб магIарулазул райцентразда почтабазул отделениязда, МахIачхъалаялда «Октябрь» кинотеатралда цебе бугеб киоскалда, Буйнакскиясул къотIноб, вокзалалде щолеб бакIалда бугеб газетал ричулеб тукада, автостанциялда.

Ялъуни ахIе тел.:

8-905-476-56-65, 8-988-261-85-25.

ГIагараб заманалда тIибитIизабизе буго почтаялдаса ва Росспечаталъул киосказдаса.

«Миллат» газета цIализе бегьула интернеталдасан www. maarulal.ru.

«Миллат» газеталъе хIажат вуго лъикIго авар мацI лъалел ва компьютералда хIалтIун бажарулел **корреспондент** ва газета биччалев **редактор**. Харж кьезе буго контракталда рекъон. Т.: **8 905 476 56 65.**

нилъер росаби

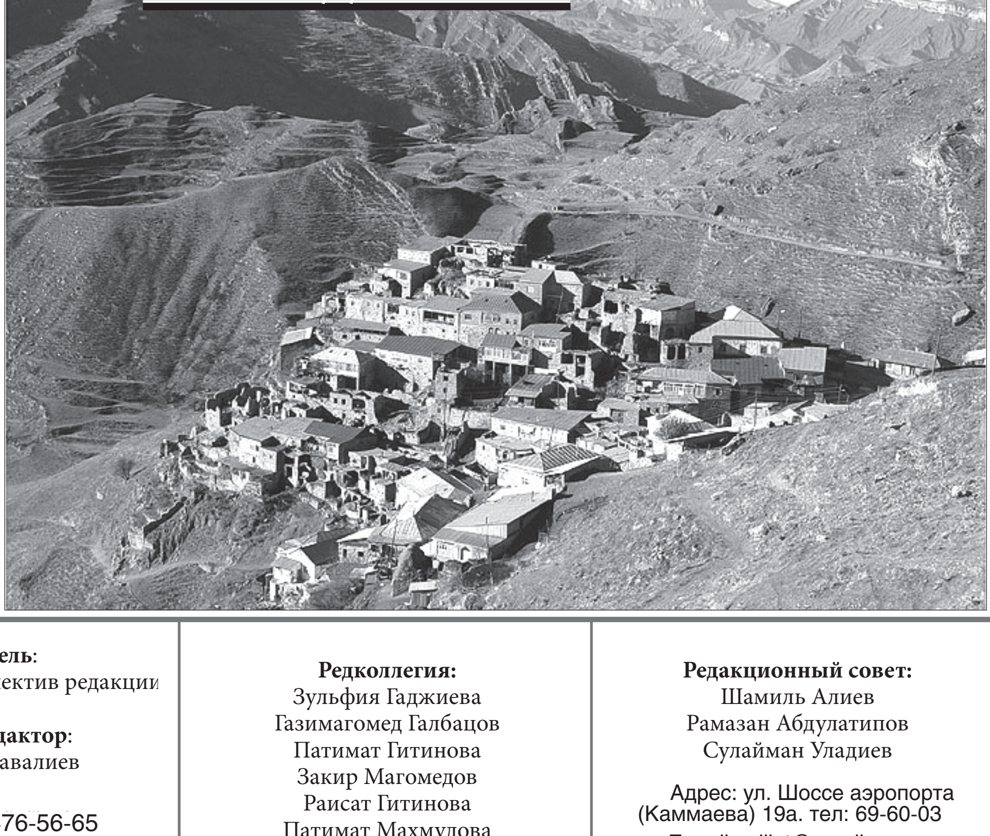

МАГIАРУЛАЗУЛ ГАЗЕТА
Миллат

Учредитель:
Журналистский коллектив редакции

Главный редактор:
Магомед Бисавалиев

тел: 8-905-476-56-65

Редколлегия:
Зульфия Гаджиева
Газимагомед Галбацов
Патимат Гитинова
Закир Магомедов
Раисат Гитинова
Патимат Махмудова

Редакционный совет:
Шамиль Алиев
Рамазан Абдулатипов
Сулайман Уладиев

Адрес: ул. Шоссе аэропорта (Каммаева) 19а. тел: 69-60-03
E-mail: millat@gmail.com

Газета зарегистрирована управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи и массовых коммуникаций по РД.
Свидетельство о регистрации ПИ № ТУ 5-0105 июль 2011 г.

Газета отпечатана в ООО «Лотос», ул. Пушкина, 6.
Заказ № _______ Тираж 3000 экз.